

כי תרבה

חסידות ובדרכי החסידות

האמנתי כי אדבר
חובת העיסוק התמידי
בעניין האמונה | הגה"ח
רבי מענדל זוכטר שליט"א

לוחות של
בעלי תשובה
התוועדות עם
הרב שבתי סלבטיצקי

ר' בנאה הוזה
קא מציין מערתא
פשרה של אגדה סתומה
בסוגיות הדף היומי

המנהיג

שלושים שנות רבנות בימי דור תהפוכות, כאשר רבבות יהודים חסים מאימת השלטונות
בצלו ויודעי ספר מתחממים לאורו ומתפעמים משטף הגיונות תורתו • לא המאסר הזדוני,
לא החקירות המענות גוף ונפש ולא גזירת הגלות יכולים לו, לאיש העשוי ללא חת שנשמתו
שואבת לה חיים עילאיים משיטוטה בפרד"ס התורה • שביבים מתולדות חייו ומשנתו
של שר בית הזוהר, הגה"ח המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר
מליובאוויטש זי"ע, עם מלאות 80 שנה להסתלקותו - תש"ד-תשפ"ד • ליקוטי לוי יצחק

נשאת ונתת באמונה?

גם מקור חיים טהור יכול להפוך במצב קיפאון לסמל כפירה ח"ו, ואי לכך עלינו לחיות חיי אמונה חמימים ונלהבים | דיבורי אמונה הם טובים כאשר הם מתיישבים על הלב, והדרך לכך היא כשמצרפים אליהם התבוננות ועיון המוח | עסק האמונה - מאמר ראשון

ידי הדיבור של האמונה בפה זוכים להשרשת והעמקת האמונה בלב ('תורת אבות', אמונה ובטחון א).

מכל מקום, בין אם עיקר הדגש הוא על התבוננות באמונה ובין אם הוא על הדיבור בענייני האמונה, ברור שהתכלית היא לעורר את הלב. בוודאי, אם אדם ידבר ויאמר "אני מאמין" בכל יום, אבל רק יוציא את הדברים בשפתיו בלי לשים לב אליהם וכלי ללמוד ולעסוק בעניינים אלו מתוך מודעות עמוקה, הדברים לא יפעלו עליו את פעולתם.

אמנם, ידוע שהקול מעורר את הכוונה, אבל כשם שלגבי עבודת התפילה הרי יש המתפללים בקול ובכל זאת לבם רחוק מהם, כך הם פני הדברים גם בדיבורי האמונה. הקול עוזר ומעורר את הכוונה של המתפלל, כאשר נוספת עליו גם השקעה בעבודת התפילה בהתבוננות ובמחשבה מעמיקה. הדיבור והקול כשלעצמו אינו פועל כדבעי, אלא צריך לצרף אליו את העיסוק העיוני באמונה, וכך המשא ומתן בעניין האמונה יחדור לליבו כראוי.

כמות, בפה ובלב

כך מפורש בספרים הקדושים של אדמו"רי סלונים, שיחד עם העסק בדיבורי אמונה יש חשיבות והדגשה משמעותית על התבוננות במוח ובלב דוקא. כך למשל, רבי אברהם מסלונים זי"ע כותב במכתבו הנדפס בסוף ספר "סוד העבודה" (מכתבי קודש ד) את הדברים הבאים:

"והנה העיקר לזה העצה, גודל העשיה שלו בהאמונה, לחזור תמיד בלבו ומוחו איך שהקב"ה רב ושלטי - עקרא ושרשא דכולא עלמין, ואשר הוא משגיח עלינו תמיד, ולהכיר ולהתבונן בגדולות ובנפלאות השי"ת וחסדו עמנו... ועם רוב מחשבותיו ועשתנותיו אשר יחשוב כי ה' נגדו תמיד וכהנ"ל, ממילא בנקל אחר עזרת ה' להתמלא ביראה ובושה כאלו עומד לפני המלך".

מדבריו רואים שעלינו לעסוק ולהתבונן בכל עת בענייני אמונה, וכדבריו הקדושים: "לחזור תמיד בלבו ומוחו", שהם כעין לשונו של הרה"ק רבי מענדל מרימנוב המדגיש את חשיבות העיסוק התמידי בעניין האמונה.

עוד מוצאים אנו במכתב נוסף בסוף ספר "סוד העבודה" (מכתב טז), וזו לשונו:

"ודיבורי קודש הם סגולה נפלאה... וכאשר אומר אדם אני מאמין באמונה שלימה כו', כן נתעורר עליו אור האמונה מהשי"ת, ומאמר

ובאיזה דרך יבא אל האמונה השלימה כאמת ובלב שלם.

כי לפעמים נראה לאדם שהוא מאמין בה, ואח"כ כשעושה איזה פעולה הצריך לו הוא שוכח לגמרי, ונדמה בעיניו שע"י פעולתו ומעשה ידיו נעשה ונגמר הדבר, אבל כאמת לא כן הוא. רק צריך שיהא האמונה תקועה בלב תמיד בכל עת ובכל רגע. וזה ששואלין אותו - אם עשה זאת למשא ומתן שלו, להיות תמיד נושא ונותן באמונת מציאותו יתברך.

עד כאן דברי קדשו המאירים והברורים. עם זאת, ראוי לשים לב שבמהלך התורה הזאת הוא חוזר על המילה 'תמיד' חמש פעמים, והלא דבר הוא. ועוד מדגיש הוא שאין כוונתו במילה "תמיד" כמו קרבן התמיד - תמידים כסדרם - בכורך ובערב, אלא "תמיד בכל עת ובכל רגע".

אמונה חמימה

חסידי מספרים, שפעם הלכו כמה יהודים בזמן של קור מקפיא לטבול בנהר. בהגיעם אליו, ראו כי גויים שהיו שם קודם לכן חרטו צורת שתי וערב על גבי הקרח. אי לכך, למדו הנוכחים מהמאורע הזה לקח ומוסר השכל: אפילו מקור מים חיים שהוא טהור ומטהר, אם הוא שרוי במצב של קיפאון אפשר לחרוט עליו שתי וערב... יהודי חייב לעסוק כל הזמן בענייני עבודת ה' בחמימות והתלהבות, וחס ושלום אם הוא שוקט על שמריו בקרירות יכול הוא להתדרדר ולבוא עד כדי עבודה זרה ח"ו.

בחסידות חב"ד לדורותיה הניחו דגש גדול והשקיעו זמן רב בלימוד ענייני אמונה ובהתבוננות בהם. לעומת זאת, בחסידויות אחרות כמו קרלין, קוברנין וסלונים שמו את עיקר הדגש על דיבורי אמונה, כלומר, לדבר על ענייני אמונה ולהוציאם בפה. זאת דרך בעבודה המופיעה רבות בספרים מבית מדרשן של חסידויות אלו, המבוססת גם על דרשת הפסוק בתהילים: "הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר", היינו שעל

לימוד והעיסוק בעניין האמונה בה' צריך להיות תמידי. דוד המלך ע"ה אומר בתהילים: "שָׁקֵן אֶרֶץ יִרְעָה אֱמוּנָה", ודרשו על כך בספרי חסידות (ראה 'תורת אבות' (סלונים), אמונה ובטחון ח), שהמילה "יִרְעָה" היא מלשון מְרַעָה. כשם שהחיות והבהמות יוצאות למרעה לאכול בכל יום יום, וכשם שאדם צריך לאכול מספר פעמים ביום כדי לחזק את גופו, כך גם בעניין האמונה - עליו להזין את הנשמה שבו ולחזק ולפתח בקרבו את נקודת האמונה.

רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע, בספרו 'דברי מנחם' (ליקוטים בסופו), מאריך לבאר את גודל החיוב לעסוק בענייני אמונה באופן תמידי. ובתחילת דבריו הוא מקשה על מאמר חז"ל במסכת שבת (לא). שאחת מהשאלות ששואלים את האדם לאחר פטירתו היא השאלה - "נשאת ונתת באמונה?", וזו לשונו שם:

(א) איך שייך השאלה הזאת לאדם אשר כל ימיו לא היה עוסק בשום משא ומתן - כמו שאנו רואים שיש בעולם אנשים הרבה כאלה? (ב) ועוד, כי זה [השאלה אם התנהג בעסקיו על פי הלכה] בכלל השאלה ששואלים אותו "עסקת בתורה?", כי בוודאי מי שהוא עוסק בתורה הוא יודע לעסוק גם במשא ומתן באמונה, ומי שאינו לומד תורה אינו יודע ליהרהר מאונאה וגזל ושקר.

אך נראה דזה קאי על האמונה השלימה שחייב אדם לעסוק בה תמיד [כלומר, אין הכוונה בשאלה אם עסק במשא ומתן - בגשמיות - בדרך של אמונה, בהגיונות וביושר, אלא השאלה היא אם המשא ומתן שלו, דהיינו, שיחתו ודיבורו, עסקו בעניין האמונה]. הן כשמדבר עם חברו והן בכל עסקיו, אפילו בינו לבין עצמו הוא מחויב לחשוב תמיד בלבו, ולישא וליתן באמונת הבורא יתברך, היינו לחקור ולבקש תחבולות תמיד באיזה צד

ה

חז"ל (ערכין פ"ה מ"ו) כופין אותו עד שיאמר רוצה אני... ושמעתי מאדמו"ר זי"ע מלעכאוויץ שאמר שיהודי צריך להאמין אשר הוא מאמין". גם כאן, אף על פי שמודגש עניין הדיבור באמונה, בוודאי הכוונה היא שעל ידי הדיבור יתעורר בלב. וכך מוכח ממאמר חז"ל שמביא - "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", והרי הרצון שייך להרגשה בלב.

ובמכתב אחר (שם מכתב ח) כותב בפירושו, שעיקר תכלית הדיבורים באמונה היא לעורר את הלב: "העצה לעורר דברי אמת תמיד בלב, ע"י שיתבונן על דבר אמת ואמונה הנטועה בלב כל ישראלי, ע"ד בני מאמינים בני מאמינים (שבת צו)... ורבים לא יחכמו ולא יבינו זאת העצה אשר העיקר להיות קולע אל השערה ליחד את הלב עם הדיבור דקדושה".

ועוד מעתיק שם "מאמר רבוה"ק: 'האמנתי' - מפני מה? 'כי אדבר', ואחזור בשפתי ובנקיטות לב אמונה", כלומר, שיחד עם הדגש על הדיבור המעורר את האמונה - 'האמנתי כי אדבר', צריך לעורר את הלב, כפי שכותב "ובנקיטות הלב". המורם מהאמור, ומעוד מקומות רבים לאורך הספר יסוד העבודה, ברור מאוד: לכל הדיעות אין דיבורי אמונה בלא תשומת לב פועלים פעולתם. וכמוכא לעיל מספר דברי מנחם שאם אין עוסקים בענייני אמונה בדרך משא ומתן ממש, "נראה לאדם שהוא מאמין בה" ... אבל באמת לא כן הוא".

ניסים בעבר ובהווה

באופן מעשי, ישנן כמה דרכים לעורר את הלב לאמונה - הן על ידי לימוד ועיסוק בספרים הקדושים המדברים בענייני אמונה, הן על ידי התבוננות כללית בעניין האמונה.

עיקר הצורך בהתבוננות נובע מתוך ההבנה שאנו נמצאים בעולם - מלשון העלם והסתר, וטבע האדם בעולמו זה הוא להסתכל על הדברים באופן מאוד מצומצם. הוא רואה את עצמו וסביבתו במבט צר וקטן, ולכן הכל נדמה לו כחושך כפול ומכופל. על כן צריכים אנו להתרגל להסתכל ולהתבונן באופן נכון יותר - בראייה רחבה, מתוך הבטה על כללות ההיסטוריה של כלל ישראל.

כאשר אנו אומרים בתפילה כל בוקר "עזרת אבותינו אתה הוא מעולם", ובתפילת ערבית בלילה "ואמונה כל זאת", יש להתבונן במה שאומרים וללמוד מהעבר שבו עשה עמנו הקב"ה את כל הניסים והנפלאות באופן גלוי. כאשר מתבוננים בכל הניסים וגילויי האלוקות הללו, רואים ומפנימים את התמונה המורחבת. כך מבאר הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות יג, טז), "ובעבור כי ה' לא יעשה אות ומופת בכל דור בעיני כל רשע או כופר, (לכן) יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואת אשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובנינו לבניהם, ובניהם לבניהם עד דור האחרון" (עיי' שם באריכות).

כלומר: באופן כללי, אין הקב"ה עושה בכל דור ודור ניסים גלויים כדוגמת ניסי יציאת מצרים. הגם שבני ישראל מלומדים בניסים גם בדורות הבאים - בימי בית ראשון ובית שני,

וכן בכל הדורות שהיו בהם צדיקים שעל ידיהם נעשו ממש ניסים ונפלאות, מכל מקום, את הניסים הללו צריכים לחפש. שלא כמו ביציאת מצרים שנודעו הניסים בכל העולם, הניסים במשך הדורות לא נראו בגלוי ממש לעין כל.

ברם, כאשר חושבים ומתבוננים באופן מורחב על התמונה הכללית, אזי רואים את נוכחותו של הקב"ה וידו הפועלת בגלוי. הן על ידי הניסים שעשה עמנו הקב"ה באופן גלוי כמו קריעת ים סוף וכדומה, הן בניסים שנעשו במשך כל הדורות עד לדורנו אנו שגם בו נעשים ניסים, אם כי באופן נסתר יותר. בדרך זו מגלים את הקב"ה בעולם.

כאשר חושבים ומתבוננים באופן מורחב על התמונה הכללית, אזי רואים את נוכחותו של הקב"ה וידו הפועלת בגלוי. הן על ידי הניסים שעשה עמנו הקב"ה באופן גלוי כמו קריעת ים סוף וכדומה, הן בניסים שנעשו במשך כל הדורות עד לדורנו אנו

כנזכר במאמרינו הקודמים, אדמו"ר הזקן כותב בחיבורו שער היחוד והאמונה שבתניא (פרק ה) "אמרו רז"ל: 'בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת רחמים', דהיינו התגלות אלהות על ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה". ופירושו של דברים, שבזכות מידת הרחמים מופיעים גילויים שדרכם אפשר למצוא את הקב"ה המחיה והמהווה את העולם בכל רגע ורגע, ומשגיח בהשגחה פרטית על כל יצור נברא ובפרט על ישראל עם קרובו.

נוסף על כך, כאשר יתבונן האדם היטב בקורות חייו שלו, כולל כל מה שעבר עליו במשך ימי חייו, יראה השגחה פרטית נפלאה בעניינים רבים.

התבוננות דאורייתא

ההתבוננות בחסדי ה' היא חשובה ביותר, עד שבספר חרדים (פרק ט אות כג) מונה אותה למצות עשה דאורייתא:

"ומעלת זיכרון חסדיו יתברך והתבונן בהם, מצוה רביעית, שנאמר 'זוכרת את כל הדרך אשר הוליקך ה' אלוקיך זה ארבעים שנה במדבר',

ויאכילך את המן', 'שמלתך לא בלתה'... ומה נלמוד מקל וחומר: אם נצטוונו לזכור לדורות החסדים שעשה עם אבותינו, כל שכן שכל אחד מישראל חייב לזכור החסדים שעושה עמנו תמיד לכלל ישראל, שמציל אותנו משיני אריות מ"ה [מלכי האומות] העומדים תמיד עלינו לכלותינו, ולזה אנו אומרים בכל יום מזמור לולי ה' שהיה לנו".

אם כן, מצוה עלינו לזכור חסדי ה' עמנו מיציאת מצרים ועד הנה. ובימינו, הנס הגדול מכולם הוא שהקב"ה מצילנו תמיד בכל יום משיני אריות, וכדברי היעב"ץ הידועים (בהקדמה לסידור 'בית יעקב') שהנס הגדול ביותר מכל הניסים - גדול עוד יותר מניסי ביציאת מצרים - הוא נס הקיום של כלל ישראל במשך כל הדורות, ככבשה אחת בין שבעים זאבים. הפלא הנפלא הזה, שלמרות חשכת הגלות הנוראה על כל השלכותיה וגרורותיה עדיין כלל ישראל חי וקיים עד עצם היום הזה - זהו ממש גילוי אלקות. אלא שאם אין מתבוננים בכל רוחב התמונה הזו, עלולים לראות העלם והסתר.

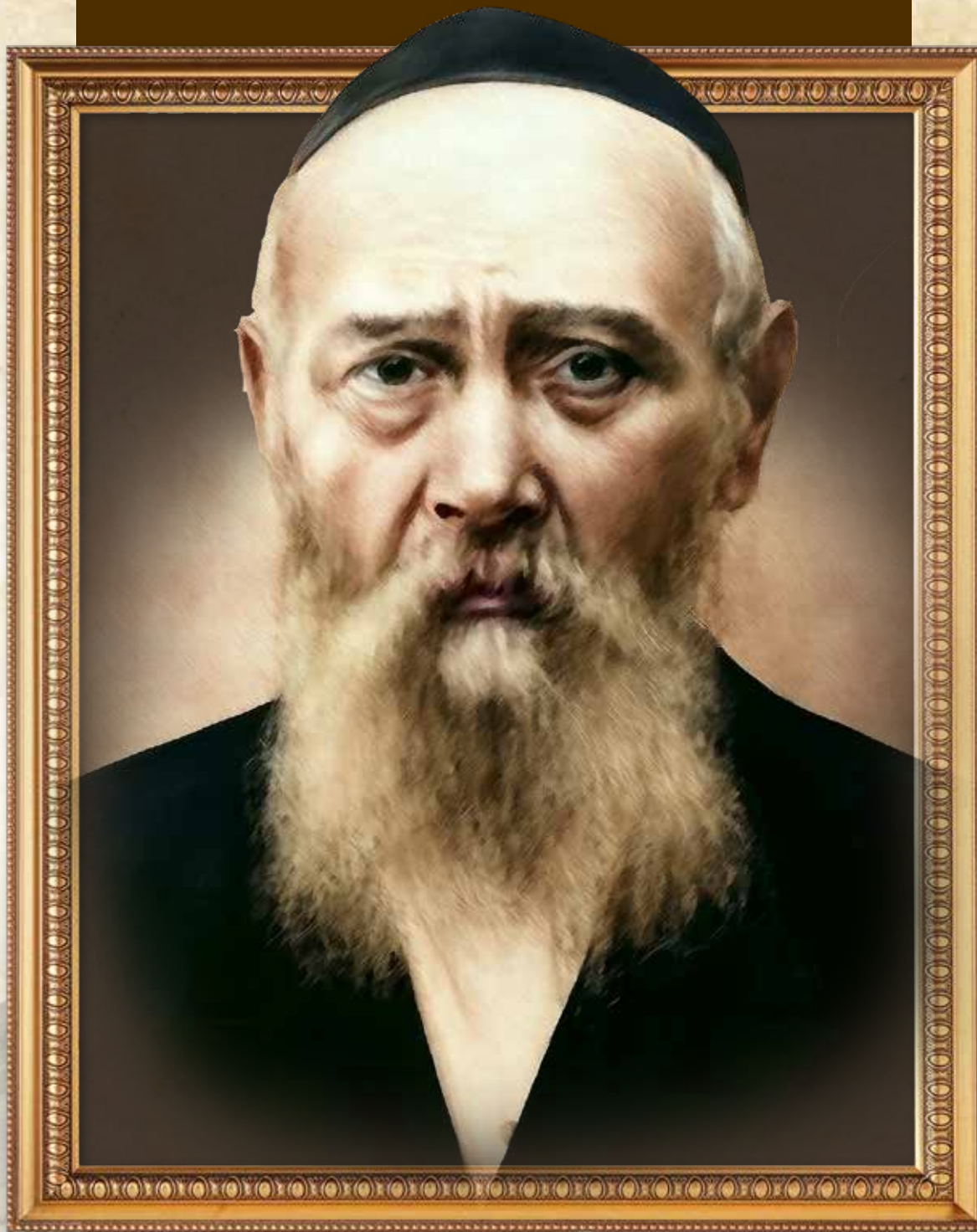
ואחר החיוב בהתבוננות בחסדי ה' לכלל ישראל, ממשך בספר חרדים לפרט את החיוב החל על כל אדם להתבונן גם בחסד ה' שעליו בהשגחה פרטית ובאופן אישי:

"וכן חייב כל אחד מישראל לזכור החסדים שגמלו ה' יתברך מעת שיצרו בבטן אמו, ואז יכנע לפניו ויבוש וישוב בתשובה שלימה, וכן שמעתי מפי מורי הרב כמההר"ר יוסף סאגיש זצ"ל, וזה ממנין תרי"ג לרבנו יונה (שערי תשובה שער ג אות יז)".

בדפוסים החדשים של ספר חרדים, ישנה עוד תוספת מהספר 'יוסף אומץ' מהר"ר יוסף יוזפה, שחידש עוד דרך לעורר את האמונה בפיו: "אע"פ שיש בנוסח התפילה כמה לשונות של נפלאותיו יתברך, מכל מקום מאחר שנוסח התפילה הוא שגור מאוד בפיות האנשים, ואין רגילים ליתן לב במה שאומרים, ומצות עשה של זיכרון הניסים בפה ובלב, לפיכך תיקן לעצמו נוסח הודיה לומר בכל יום על הניסים שאירע עמו".

הדרכים הללו שהקב"ה נתן לנו כדי לגלות את האלוקות שבעולם, דורשות השקעה והתבוננות. באופן שטחי אין אנו רואים את כל החסדים שה' משפיע עלינו, ובלי מאמץ מצדו יכול אדם לשבת ולהצטער כל היום על החושך, ההעלם וההסתר הסובבים אותו. כי אמנם, אם אין מתבוננים באופן אמיתי - לא רואים דבר. ברם, כשמסתכלים היטב על התמונה הכללית, רואים את הכמות והאיכות של הניסים והנפלאות העוטפים אותנו - הן מהדברים שעשה הקב"ה עמנו בדורות שעברו, הן בדורות האחרונים עד לדורנו.

זאת בנוסף לעצה שכבר הזכרנו - לעיין וללמוד בספרים הקדושים, כגון 'ראשית חכמה' בתחילת שער היראה, 'חובת הלבבות' בשער הבחינה, ובעוד ספרים רבים. וכשולמדים להם ומתבוננים בדברים בעיון הראוי, רואים ממש גילויי אלקות בעולם.

עוז וגאון

תורה תמימה: גדול בגופי תורה והלכה, מופלג בחסידות ורב החובל בים הנסתר ורזי הקבלה • **עדינו העצני:** לב רך הפתוח לכל נדכא, ומנהיג תקיף בימי צר ומצוק • **גוילין נשרפין ואותיות פורחות:** גוף הנתון במאסר וגלות מרים, ונשמה שאינה חדלה נשמתו לפרוח בחידושי תורה הנובעים כמעייין המתגבר • עם מלאות 80 שנה להסתלקותו של הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, ביום כ' מנחם-אב (תש"ד-תשפ"ד), מוגשת לקוראי 'כי קרוב' רשימה רחבת ידיים לסקירת דמות הפלאים שעמלה כל חייה לחבר שמים וארץ, עד נפילתה על משמרת חומת הדת • **ויָלוּ עָלֶיךָ וַיִּשְׂרְתוּךָ**

הרב אליהו וולף

מלחמה כנגד השלטון כשהשלכות הן ברורות למדי. רבי לוי יצחק לא חת מפני האורחים והודיע להם במילים ברורות: "אם אוכל להציב משגיחים מטעמי שיפקחו על הידור המצות, וכל ההוראות שאתן ימולאו – אעניק בשמחה את ההכשר הנדרש. אך באם לא יאפשרו לי להעמיד משגיחים, או שלא יישמעו להוראות שלהם – לא אעניק את ההכשר, ואף אפרסם בכל מקום שהמצות אינן תחת השגחתו". רבי לוי יצחק אף הוסיף והצהיר: "אסע לנשיא רוסיה, קאלינין, ואעמיד בפניו את העובדות לאשורן. אם תרצו להעניש אותי, הרשות בידכם, אך לא אתן הכשר למצות שלא נאפו לפי הוראות ההלכה, כפי רצונו של הקב"ה".

המשלחת נאלמה דום. ביהודי תקיף שכזה טרם פגשו, ומשום כך יצאו מחדרו ללא הכרעה. אך בתום דין ודברים מתמשך ברצוא ושוב התקבלה ההוראה מ'החלונות הגבוהים' של הממשל: יש לאפשר לרב שניאורסון להעמיד משגיחים בכל המאפיות כפי רצונו, ונדרש לבצע הכל כפי הוראותיו!
שוב הייתה ידו של הרב על העליונה.

ויָדַל יִשְׂרָאֵל מֵאֵד קברניט בעת סערה

יקטרינוסלב – כך נקראה העיר מאז הקמתה בימי הצאר ועד לשינוי שמה לדנייפר-פטרובסק על ידי השלטון הקומוניסטי – של ראשית המאה התשע-עשרה למנינם הייתה בשיא התפתחותה. נהר הדנייפר ששימש כעורק תחבורה מרכזי להעברת סחורות ונשאים, אדמת האזור הפורייה ומרבצי הפחם והברזל שהתגלו בסביבתה – הביאו לשגשוגה של העיר שהתרחבה עוד ועוד. הוקמו בה מפעלי תעשייה גדולים, מסילת ברזל נסללה בה והיא הפכה לעיר מרכזית בעלת השפעה רבה על האזור כולו. יהודים רבים התיישבו בה והיוו כ-40% מכלל האוכלוסייה, נתון מרשים בהחלט.

הקהילה היהודית הקימה בעיר סידורי כשרות, בית עלמין, בתי כנסת ומקוואות טהרה, תלמודי תורה ומוסדות חסד ואף בית רפואה יהודי. רבנים בעלי שם כיהנו בה, ויהודי העיר נטלו חלק בכל ענפי התעשייה ואף נשאו במשרות כלליות כרופאים, עורכי דין, מנהלי חשבונות וכדומה. אך בד בבד עם שגשוגם הכלכלי של תושביה היהודיים, החלה לפשות

אם לא יאפשרו לי להעמיד משגיחים מטעמי, אנשים הנאמנים לי, כך שכל העבודה תבצע אך ורק לפי ההנחיות הברורות שאעביר להם – לא אתן הכשר למאפיות המצות, ואף אודיע בכל מקום שאין לי כל קשר עם הקמת של המאפיות הללו!"

הימים הם ימי האימה של ברית המועצות, לאחר עליית השלטון הקומוניסטי שהכריז מלחמת חורמה של רדיפת הדת. לא רק בלב היהודים קנתה האימה שביתה; הפחד והחרדה הם לחם-חוקם של עשרות מיליוני אזרחים. איש לא מעז להרים את ראשו ולהמרות את פי הממשל, וכל ניסיון שכזה ממוגר באחת, ללא רחמים, על ידי אגרוף פלדה אימתני. החיים היהודיים, או מה שנשאר מהם, ירדו למחתרת. בתי כנסת הולאמו והפכו למפעלי תעשייה, מקוואות טהרה נאטמו, רבנים ומלמדים נאסרו ועקבותיהם אבדו, כל

אדם שני הוא סוכן חשאי המדווח לשלטונות על 'עבירות' של שכניו או אפילו של בני משפחתו. רק אי-אלו בתי כנסת נותרו פעילים, עם קומץ זקנים הפוקדים אותם ומשמשם כתפאורה עבור השלטון, כביכול אין הוא רודף את דת ישראל. כמעט ואין זכר לחיים היהודיים העשירים שתססו ברחבי מדינת הענק אך לפני שנים ספורות.

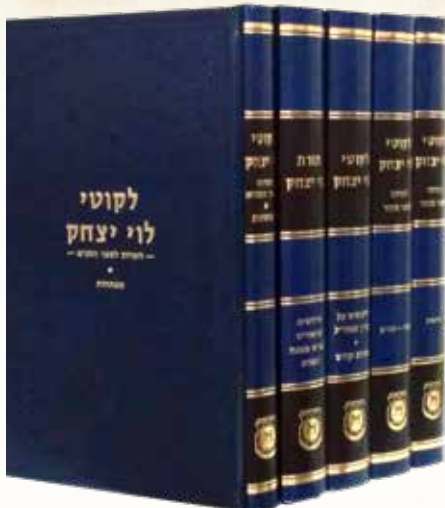
הקומוניזם שלט בכל ללא מיצרים. באזרחים, ברכוש, במפעלים, באדמה – הכל באשר לכל שייך לשלטון הסובייטי. כך למשל, יהודי שאינו עובד ביום השבת וממילא אינו מיצר תפוקה ל'קולקטיב', מוגדר כפוגע בכלכלת המדינה ודינו להישלח לגלות לסיביר. כך גם שדות החיטה, טחנות הקמח והמאפיות – עליהן נספר מיד – שייכים לשלטון והפוגע בהם מוכרז כאויב העם.

הפחד אופף את כולם, כמעט. נשוא סיפורנו הוא יהודי אחד ששלטון האימה לא היה יכול לו – הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע.

חודשים מספר קודם חג הפסח הגיעו נציגי השלטון אל רבי לוי יצחק, שכינה כרבה הראשי של העיר הגדולה דנייפר-פטרובסק (כיום דנייפרו) – שסביבותיה היו פרושים שדות חיטה לכל האופק, ומתוקף תפקידו העניק מדי שנה את כשרותו על המצות שנאפו לחג הפסח לכל יהודי אוקראינה – והודיעו לו באופן שאינו משתמע לשתי פנים, שאם הוא לא יעניק את חותמת הכשרות שלו לטחנות הקמח והמאפיות השייכות לשלטון, כך שההכנסות ממכירת המצות יהיו פחותות, הוא מכריז בכך

בהם גם התדרדרות רוחנית. התרבות הנכרית חלחלה אל בתי היהודים, וההתבוללות קנתה לה דריסת רגל. אחרי המפלה שרוסיה נחלה במלחמתה עם יפן (תרס"ד) חלה תפנית במדינה כולה, והיחס ליהודים הלך והורע. חברי מועצת העיר היהודיים התפטרו מתפקידם, הסתה פרועה קנתה לה מקום בלב ההמון ופוגרומים פקדו את העיר. עשרות רבות מיהודי העיר נרצחו, מאות חנויות ובתים בבעלות יהודית נבזזו והוצתו, ויהודים רבים החלו לנטוש את העיר.

אמיתתה של תורה. סדרת ספריו של רבי לוי יצחק זצ"ל

לסוכה בשבת. רבי חיים הפנה את השאלה לרבי לוי יצחק שיפסוק בה. השיב רבי לוי יצחק בו במקום: "הרי הסוכה עצמה מערבת". רבי חיים נהנה מה'המצאה', ואישר שהפסק הוא אכן כדבריו. חסיד שהיה מבקר לעיתים בביתו של רבי לוי יצחק סיפר לימים כי ראה את כתב הסמיכה של רבי חיים, שם הופיע ביטוי המביע הפלגה מליצית על גדלותו, ותוכנה הוא שאם ישקלוהו על כף מאזניים אחת ובצד השני יניחו מלוא הכף זהב – יכריע צדו של רבי לוי יצחק.

כשהגיע רבי לוי יצחק לעונת השידוכין הצייע לו אדמו"ר הרשב"ב להקים את ביתו עם הרבנית חנה, זכר צדקת לברכה, בתו של הגה"ח רבי מאיר שלמה ינובסקי, רבה של העיר האוקראינית ניקולייב. ואכן, השידוך המפואר קם והיה.

כעשר שנים – עד להתמנותו כרב העיר יקטרינוסלב – היה רבי לוי יצחק סמוך על שולחן חותנו בניקולייב, כשהוא יושב ועוסק בתורה יומם ולילה. במהלך מגוריו בעיר זו נולד גם בנו בכורו כ"ק אדמו"ר זי"ע.

יכול היה לנווט את הספינה היהודית בין הגלים הסוערים. באונותו, בחסידותו, בתקיפותו ובכישרונותיו המזהירים – יכול היה לעמוד מול נחשולי הזעף הרוחניים והגשמיים.

רבי לוי יצחק עלה על כס הרבנות ביקטרינוסלב בשנת תרס"ט, וכיהן בתפקידו זה שלושים שנה – עד ליום מאסרו, בראשית חודש ניסן תרצ"ט. הייתה זו תקופה רבת תהפוכות, במהלכה גם עלתה המפלגה הקומוניסטית לשלטון, כאמור, והוא, בתקיפות התורנית מחד ובלבו הרך מאידך – היה האיש המתאים ביותר לעמוד בראש הקהילה היהודית בעיר זו שנחשבה מן הפן היהודי כעיר הבירה של אוקראינה, והייתה בעלת המשפעה על המדינה כולה.

באחת השיחות שנשא בנו, הרבי זי"ע, בהתוועדויות שערך מדי שנה לרגל יום ההילולא של אביו, התבטא ואמר: "לאחר יציאת כ"ק מורי וחמי אדמו"ר [הריי"צ זי"ע, בראשית שנת תרפ"ח, לאחר מאסרו על ידי השלטונות על משמרת הדת וגאולתו הפלאית – כמסופר באריכות בגיליון 'כי קרוב' לקראת י"ב י"ג תמוז השתא] מ'המדינה היא' [ברית המועצות], נשאר הוא – אדוני אבי מורי ורבי – נכדס היחידי של אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצמח צדק, המנהיג במדינה היא". כזה אכן היה רבי לוי יצחק – מנהיג משכמו ומעלה.

מקדש עמו ישראל

כן, אתה!

שעת לילה מאוחרת. נקישה נשמעת על דלת ביתו של רב העיר, רבי לוי יצחק. אישה מבוגרת נכנסת, סוקרת את החדר וכשנוכחת לראות שאין לה ממי לחשוש, לוחשת לרב: "רבי, בעוד כשעה, בחצות הלילה, יבואו לכאן בתי וחתני. שניהם מחזיקים במשרות ממשלתיות בכירות, ובואם לכאן כרוך בסכנה מרובה. רק לאחר תחנונים מצדי, הבטיחו לי לבקר אצל רב יהודי שיסדר להם חופה וקידושין כדת משה וישראל. אך הם התנו זאת שהחופה תתקיים רק בביתך, אדוני הרב, ולא אצל אף רב אחר".

בחצות הלילה אכן הגיעו החתן והכלה והוכנסו לחדר צדדי, להסתירם מעין רואים. רבי לוי יצחק ערך את הכיוריים הנדרשים כדת וכדין, ואז ניגש להכנות לעריכת החופה.

ראשית דבר יש להשיג מנין. בשעה כזו – מהיכן מלקטים עוד שמונה יהודים?

אין מקום לדחיית החופה למועד אחר. יש לאתר שמונה יהודים, שלא זו בלבד שהם כשרים, אלא כאלו שלא ידברו על מה שראו. במידה ופיהם ייפתח – חייהם של הרב, בני הזוג ויתר הנוכחים, בסכנה.

חלפה לה חצי שעה והמנין התלקט לו, כמעט מנין. חסר אחד, העשירי. היכן מוצאים כעת יהודי עשירי?

לרב לא נותרה ברירה והוא נקט בצעד חריג. על אחד הדיירים בבניין בו התגורר הרב, צעיר יהודי, הטילו השלטונות לשמש כיושב-ראש ועד הבית. למעשה, תפקידו היה לבדוק ולבלוש אחר התנועה אל ביתו של רבי לוי יצחק, מי הם הנכנסים והיוצאים, והאם אכן לא נערכים בו טקסים דתיים האסורים בחוק.

הרב שלח לקרוא ליהודי זה, מבלי להודיע לו מהי מטרת הזימון. כאשר הצעיר הגיע ושמע מהרב שהוא

זקוק לו כעשירי למנין – הוא קפץ כנשון נחש: "איני?!"

"כן, אתה! פסק הרב..."

הלה ניגש אל החלונות, הגיף את התריסים והסיט את הווילונות, והמתין בדריכות לבאות. כאשר הרב סיים לכתוב את הכתובה, הביאה הרבנית אל החדר מפה גדולה. ארבעה מבין הנוכחים, שהיו גבוהים מן השאר, החזיקו בארבע פינותיה ופרסו אותה כחופה. אראז יצאו החתן והכלה ממחבואם. פני הכלה היו מכוסות, וגם החתן השתדל להסתיר את פניו ככל הניתן.

לא ימוש ספר התורה הזה מפיד הרב והזהב על כפות המאזניים

רבי לוי יצחק נולד ביום ח"י ניסן תרל"ח לאביו רבי ברוך שניאור זצ"ל – נכד (בן אחר בן) אדמו"ר הצמח צדק מליובאוויטש זי"ע, בעיירה פודוברנקה השוכנת ליד העיר הומיל שברוסיה הלבנה.

כבר בצעירותו הוסמך להוראה על ידי גאוונו דורו, ובהם הגאון רבי חיים מברסק ו הגאון רבי אליהו חיים מייזל מלודז'. לימים, כאשר הגאון רבי חיים עזר גרודזינסקי שהה ביקטרינוסלב, התבטא אודותיו: "העולם אינו יודע כלל איזה גאון אדיר נמצא בין חסידי חב"ד".

מורו ורבו של רבי לוי יצחק, אדמו"ר הרשב"ב מליובאוויטש זי"ע, דרש ממנו לקבל 'סמיכה' להוראה מרבי חיים מברסק. ומסופר כי כאשר רבי לוי יצחק נסע אליו ורבי חיים בחן אותו ועמד על בקיאותו וחרירותו הגדולה, התבטא כלפיו בחיבה מהולה בנימת כאב: "געוואלד ר' לוי'ק – ראש טוב שכזה, במה שיקעתם אותו? ...". כוונתו הייתה לכן שרבי לוי יצחק – לצד לימודו ועיונו בש"ס ופוסקים – השקיע את ראשו בפנימיות התורה, לימוד החסידות וסודות הקבלה, כפי שעוד יתואר להלן.

כחלק מהמבחן לקבלת תעודת הסמיכה, הצייע לו רבי חיים לענות על שאלות שהובאו אל בית דינו. ביניהן נשאלה השאלה הבאה: שכנים שהייתה להם סוכה משותפת בחצר שכחו לערוך עירוב חצרות, ואחד מהם בא לפני רבי חיים בשאלה האם מותר להם להעביר חפצים מביתם

"סירב בתכלית לשים לב לקשיים..."

קטעים מיומנה של הרבנית ע"ה, מחברתו בקודש של רבי לוי יצחק, מזיכרונותיה מימי רבנותו תחת משטר האימה ומתקופת מאסרו וגלותו המרה

על חומת הדת תוקף ועוז רוח

יום אחד החל לבקר בביתנו נער בשם מיטיא גוראריה. הנער, שלא היה שומר מצוות, היה אז תלמיד בבית הספר התיכון, בעל אופי הגון ואצילי מאוד.

הנער התיידד עם ילדינו, החל להגיע לאמירת חסידות, וקשר את עצמו מתוך התמסרות רבה לסגנון חיים זה. הוא החל לשמור שבת, וניתן לומר שהפך לירא שמים במלוא מובן המילה.

חבריו ומוריו הבחינו כבר בהתקרבותו לחיי תורה ומצוות, והחלו לרודפו.

כששלחו אותו מן הקולחוז אל העיר בנסיעת עסקים, כדי לרכוש את כל הדרוש עבור משרדי הקולחוז - החברים שנסעו יחד אתו הביאו עמם אל העיר מוצרים למכירה; ואילו הוא, תיקו היה מלא במוזוות, ציציית, סידורים, לוחות אל"ף-בי"ת וכדומה, אותם היה מביא עמו בגנבה ומחלק במקומות שונים, הכל על פי ציווי של הרב.

בגלוי הוא היה חבר קומסומול [תנועת הנוער הקומוניסטית] בכל מאת האחוזים, והכל חיבבוהו - אפילו הגויים.

מדי יום ביומו היה מתפלל כשהוא עטור בתפילין, אבל אסור היה לאף ילוד אשה להבחין בכך. כך המשיך ללמוד תורה מתוך מסירות נפש, ולהקפיד על כל דקדוק קל של דברי סופרים.

בימים הנוראים נהג להתפלל בביתנו, כדי ששכניו לא יבחינו בכך שהוא מתפלל, ובבוקר היה הולך אל האוניברסיטה רק כדי להירשם.

ביום קיצי אחד, בעיצומו של הקורס השלישי באוניברסיטה, הלך לרחוץ בנהר ולא שב, רחמנא ליצלן. היה זה שבר גדול. הוא היה בן יחיד להוריו, ונוסף לכך היה מפורסם מאוד בקרב ציבור שומרי התורה.

למיטיא זה, עליו השלום, היתה אחות, אף היא הגונה ואצילית מאוד, אבל קומוניסטית. היא הגיעה כבר לדרגת מזכירת התא הקומוניסטי מטעם הקומסומול במפעל פטרובסקי - דרגה שלא כל אדם זוכה לה...

היא באה אלינו בריצה, בוכייה: "רבי, אני יודעת שצוננו של מיטיא הוא רצונכם, וככל שתצוו - כך נעשה!"

מובן מאליו שההלוויה היתה דתית לחלוטין. גבאי בית הכנסת ביקש מהרב לשאת דברים.

הרב נאם למעלה משעה. הוא סיפר על כל הנהגותיו של הנפטר בחייו, על התנהגותו בזמן הלימודים ועל אורח חייו בביתו, הכל מתוך תוקף ועוז רוח. הרב פנה אל הנוער והוכיח להם שיכול אדם לחיות חיי תורה ומצוות מבלי שהדבר ימנע אותו מלהיות מעורה גם בענייני

מחמת פחדם של הזוג הצעיר לא הודלק נרות, והרב ניגש לעריכת החופה והקידושין כדת. בירך את הברכות, החתן קידש את כלתו בטבעת, ובשעה 1:30 מיהרו החתן והכלה להסתלק מהמקום כל עוד נפשם בם, ויחד איתם כל שאר הנוכחים. מלבד שניים.

שני יהודים אלו הוציאו את כרטיסי המפלגה הקומוניסטית, ניגשו אל הרב ואמרו לו בהתרגשות: "רבי, כשאנו כעת כאן, במחיצתך, איננו רוצים להיפרד ממך. כל זה - אמרו בהציגם את הכרטיסים - איננו שווה בעינינו מאומה בעת שהננו יחד איתך..."

כתבו שאין לכם חלק בא"להי ישראל

תשובה כנה לשאלת השלטונות

בסוף חורף תרצ"ט ערכו שלטונות ברית המועצות מפקד-אוכלוסין כללי. בין השאלות שנצטוו האזרחים לענות הייתה שאלת האמונה, האם הנשאל מאמין בה' או חלילה לא. כאשר רבי לוי יצחק הבחין שרבים מאחיו היהודים חוששים לענות בחיוב על אמונתם בה', פן יבולע להם ולמטה לחמם, נשא דברים רבים כשהוא מכתת רגליו מבית כנסת לבית כנסת ומדבר מעל גבי הבימה בפני הציבור כולו, כי אסור לאיש ישראל להתחמק מלענות נכונה על שאלה זו, והמתחש לאמונתו אפילו במעשה כתיבה בעלמא - כופר הוא במלכות שמים. דבריו התקפים שנאמרו ללא חת ובפני קהל רב, הותירו את הנוכחים כולם בהלם. ברור היה שבקהל יושבים מלשינים מוסוים שימסרו את הדברים לשולחיהם.

בעקבות נאומי הנחרצים, יהודים רבים - בהם גם כאלו שהחזיקו במשרות ממשלתיות - ניגשו למשרדי הרישום וביקשו לקבל מחדש את השאלונים שלהם על מנת לתקנם, כשהם דורשים שייכתב שהם יהודים המאמינים בה' אלוקי השמים והארץ. בראותם כי כך, לאחר זמן-מה פורסמה הודעה על ידי השלטונות כי כל השאלונים אינם תקינים, וכל ממלאי השאלונים נדרשים למלא אותם מחדש...

כעבור זמן, בעת מאסרו - כפי שיסופר להלן - נחקר רבי לוי יצחק על פשר מעשהו זה, והוא השיב בפיקחות: "מאחר שהשלטונות מעוניינים לקבל תשובות אמיתיות, והיות ורבים מהיהודים עלולים שלא לענות נכונה על השאלה הזו מחמת יראתם פן תקופח פרנסתם, לכן עוררתי אותם לענות את האמת על השאלה ולא להתחמק ממנה..."

ושמרתם את משמרת

אדם גדול, אורח רע

כאשר השתוללותם של הקומוניסטים נגד הדת הגיעה לשיאה והדיה נשמעו ברחבי תבל, החלה להתערור דעת הקהל העולמית נגד הממשל הסובייטי. על אף אכזריותו ועריצותו לא ערב העניין לחיכו של הממשל, ומשום כך החל לחפש אחר דרכים נלוות שיש בהן כדי להחליש את הרושם שעוררה קריאה זו. בין פעולותיו של השלטון היה ארגון כנס רבנים במינסק, אשר מטרתו הייתה להשמיע קול הקורא להכחשת השמועה.

מעשה שטן הצליח. שלושים ושניים רבנים הובאו למינסק העירה, ובהתאסף ראשי עם נאלצו לחתום על הודעה כי שקר דובר העולם, וכביכול כלל אין רדיפות נגד הדת בברית המועצות.

שיכורים מהצלחתם המסחררת התכוננו השלטונות לכנס אספה דומה מכל רבני אוקראינה אשר אף הם, כעמיתיהם ברוסיה הלבנה, יחתמו על כרוז דומה. הזמנות נשלחו לכל הרבנים להתאסף בעיר חרקוב, כשבין המוזמנים היה גם רבי לוי יצחק.

עם זאת, ביודעם כי רב זה - כצאצא למשפחת שניאורסון ולאדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע - מהווה אגוז קשה לפיצוח, הבינו הרשעים כי במשלוח הזמנה בלבד לא די. הם החליטו להשקיע בו היטב ולנסות בטוב ולהפך כדי לרכך את דעתו וגישתו, על מנת שישתתף אישית באספה ואף יצרף את חתימתו לכרוז הכתוב ומנוסח מראש על ידיהם.

לא אחר מאשר מפקד הג.פ.א. - כינויה של המשטרה החשאית דאז - בעצמו הזמינו לשיחה אישית. הוא הסביר לרבי לוי יצחק את חשיבות האספה ועל התועלת המרובה שתצמח לתדמית הממשלה ברחבי העולם כולו, כשהוא מותיר לו להבין מעצמו את צידם השני של הדברים. בתום דבריו, הושיט לו המפקד כרטיס חנינם לנסיעה במחלקה הראשונה של הרכבת המהירה היוצאת לחרקוב.

רבי לוי יצחק לא התפעל מהמחווה הנדיבה, הודה למפקד על טוב לבו

אך מיאן לקבל את הכרטיס שהוגש לו. הוא הדגיש כי אינו זקוק לכך, וכי יכול הוא לנסוע על חשבונו האישי. המפקד לא ציפה לסטירת לחי מצלצלת כזו מידו של רב יהודי, אך הבליג על חרון אפו.

ביום המיועד הגיע רבי לוי יצחק לחרקוב. מיד בתחילת הכנס הרגישו הרבנים באיש זר המסתובב ביניהם, ובהבינם כי אינו אלא סוכן הג.פ.או. נמנעו מלדבר ביניהם, ומשום כך לא יכלו להגיע לעמק השווה ביחס לשאלה כיצד צריך לנהוג בעניין חתימתם.

מה עשה רבי לוי יצחק? עמד במלוא קומתו והביע דעתו בגלוי ובפני כל, כי אסור על הרבנים לחתום על כרוז שכזה הבנוי כולו על דברי שווא ושקר!

האספה נמשכה מספר ימים, ורבי לוי יצחק לא שקט ולא נח. ללא הרף דיבר חריפות על חומרת המעשה והשלכותיו באם יחתמו הרבנים על מסמך של כזב. שר החינוך הממונה על האספה, שהבין כי כתוצאה מפעולותיו של רבי לוי יצחק עלולה היא להתמוטט ללא תוצאות, זימן אותו ללשכתו כשהוא מסביר לו באריכות את החשיבות הראשונה במעלה שהממשלה רואה בפרסום מסמך זה, ועל החומרה הגדולה שהיא רואה בהופעותיו הגלויות נגד טובתה.

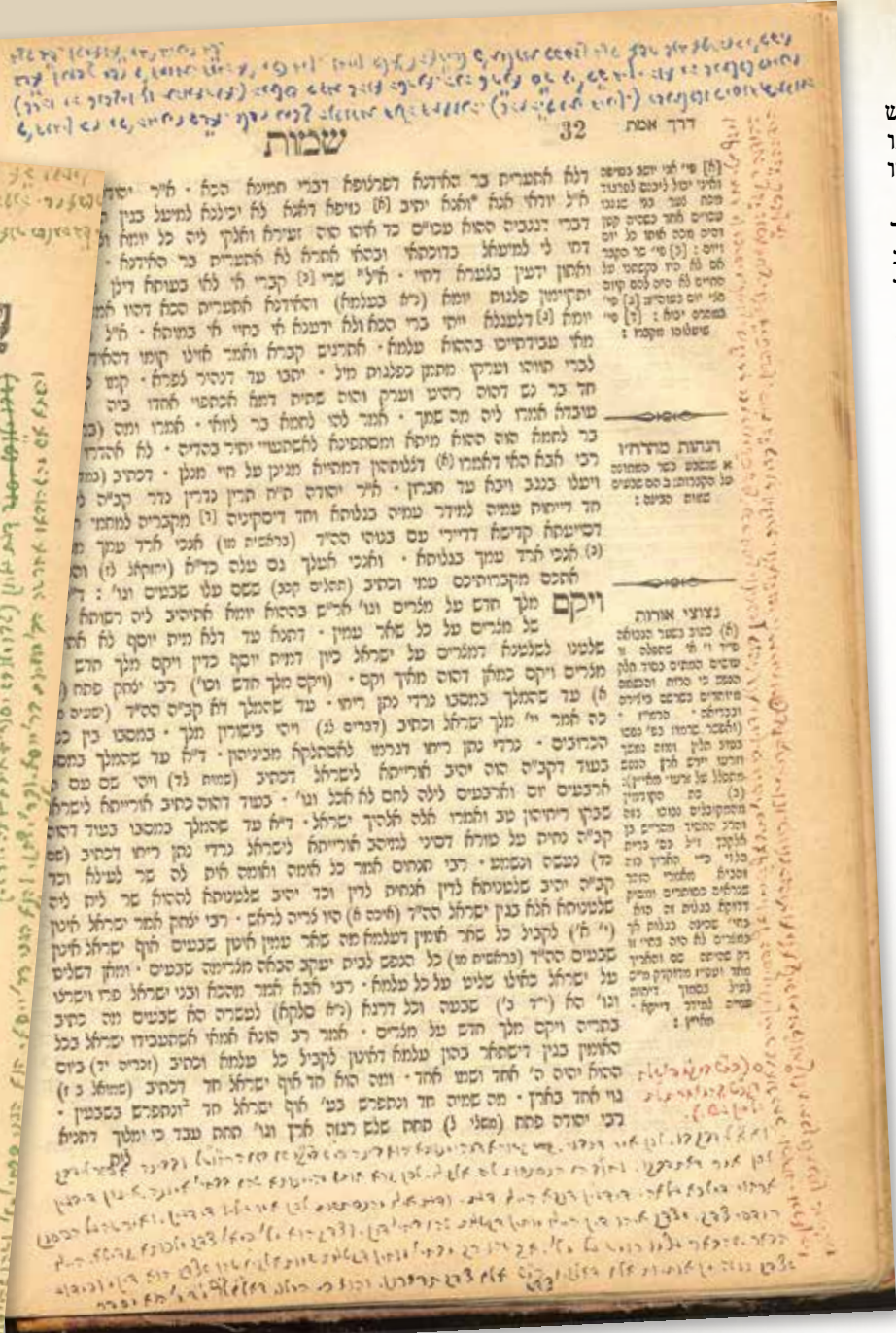
תוצאותיה של שיחה זו היו אפסיות. רבי לוי יצחק עמד על משמרתו בתוקף, בגאון ובעוז, ועמדתו האיתנה גיבשה וחישלה את עמדת שאר המזומנים אשר התחילו אף הם להתחמק מלהיענות לבקשת הממשלה.

תוך כתימת האספה נודע לרבי לוי יצחק על אישיות מסוימת העומדת לנסוע מחוץ לגבולות המדינה. חיש מהר שלח אליו שליח מיוחד, וביקשו נמרצות אשר מיד בהגיעו לחרון-לארץ ימסור לעיתונות העולמית על שערורייה זו של התנכלות השלטונות לרבנים. השליח מילא את שליחותו באמונה, והידיעה התפרסמה בעיתונות החופשית. כלי התקשורת אף צירפו לידיעה קריקטורה בה נראה איש משטרה כשבידו אקדה שלוף, מולו יושב רב יהודי על כיסא והשוטר מכריחו לחתום על הנייר המונח לפניו...

בתום האספה, שהסתיימה אכן בצורה מבישה מבחינת השלטונות, זימן שוב שר החינוך את רבי לוי יצחק, ובד בבד עם אי-יכולתו להתעלם מאישיותו הכובשת כמי שהצליח לחתור תחת מטרת האספה הממשלתית - העמידו על חומרת מעשיו בתור אזרח במדינת רוסיה באומרו לו: "אדם גדול אתה, אבל אזרח רע..."

שומרי ומצפים שבת קד'שך האישיות המסוכנת

כל עוד רבי לוי יצחק ניהל ברמה את ערתו והנהיג בעוז את יהודי המחוז והמדינה כולה, השלטון הקומוניסטי לא יכול היה להמשיך בתוכניתו - למחוק כל זכר ליהדות פעילה. רב העיר עמד כעצם בגרונה. מזימה שטנית תוכננה אפוא על ידי הארורים, על מנת להטות את הרב מן המסילה. בליל ט' ניסן תרצ"ט פרצה פלוגת שוטרים לביתו ולקחוהו עמם למאסר, ממנו לא שב עוד לביתו. הוא הובל לבית הכלא בעיר הכביה קיוב, שם עבר חקירות מתישות ועינויים בלתי-נסבלים, כשבכל אותה העת בני ביתו ונאמניו אינם יודעים דבר על

גונו הקשת התורנית. שורות בכתב ידו של רבי לוי יצחק בקצירת האומר בשולי ספר הזהור, שנכתבו בדיו שרקחה זוגתו הרבנית בצבעים שונים בתנאי גלוחם (נדפסו לימים ב'לקוטי לוי יצחק - הערות לספר הזהור')

אודותיו. עיון בתיקי החקירה שלו, שנחשפו בשנים האחרונות, מגלה עד היכן הגיעה אכזריותם של החוקרים. רוב חקירותיו נערכו בכוונה

תחילה בלילות שבת וחגי ישראל, בהן כאלה שארכו יותר מ-12 שעות רצופות במטרה להתישו עוד ועוד (כך לפי זמני התחלת החקירה וסיומה המופיעים על גבי הפרוטוקולים), כאשר מתוך שעות ארוכות אלו ישנם רישומים של שאלות מועטות, ונותר רק לדמיין את הסבל והאמצעים שהופעלו עליו ביתר הזמן על מנת שיפתח את פיו. עיתים נחקר פעמיים או שלוש ביממה אחת.

גופו סבל רבות, אך רוחו נותרה איתנה. גם מקריאה שטחית של תיקי החקירה עולה כל העת התופעה שלמרות אכזריותם של החוקרים, רבי לוי יצחק אינו מגלה להם אף שם של יהודי על מנת להפלילו

רבי לוי יצחק לא התפעל מהמחווה, הודה למפקד על טוב לבו ומיאן לקבל את הכרטיס שהוגש לו. הוא הדגיש כי אינו זקוק לכך, וכי הוא יכול לנסוע על חשבונו האישי. המפקד לא ציפה לסטירת לחי מצלצלת כזו מידו של רב יהודי

העולם.

דבריו נחלו השפעה עצומה על השומעים. רבים סברו שבוודאי הרב ייעצר בתום דבריו. זמן רב לאחר מכן היו עדיין הלוויה זו והספדו של הרב שיחת היום בכל החוגים.

מהותם של יהודים

יכולות הכתיבה שלי דלות מכדי לתאר את האווירה ואת השתפכות הנפש ששררה בבית הכנסת באותם ימים נוראים, תחת השפעתם של הרב ושלוחי הציבור. רבים מוכרחים היו לצאת לעבודה גם בראש השנה וביום הכיפורים. מאימת השלטונות והפחד מאבדן מקור הפרנסה והעונשים הכבדים שהוטלו על אלו שנחשדו בשמירת המצוות, יהודים רבים נאלצו לצאת למקומות עבודתם גם בשבתות וימים טובים כשהם עושים כל מאמץ במסירות נפש שלא לעשות פעולות הכרוכות בחילול שבת וחג. משום כך הנהיג עבורם [הרב] שניאורסון בראש השנה מניין נפרד, שכונה "מניין ראשון". התפילה במניין זה הסתיימה עד השעה שמונה בבוקר, ומבית הכנסת יצאו המתפללים לעבודתם.

מניין זה התקיים גם ביום הכיפורים, אלא שביום זה לא שבו המתפללים מעבודתם לבתיהם, אלא חזרו לבית הכנסת. הם היו מגיעים לתפילת נעילה. בשעת תפילת נעילה היה בית הכנסת מלא מפה לפה, וגם ברחוב התגודדו אנשים רבים.

כולם היו יגיעים, פשוט פיזית, מהצום ומההליכה הרגלית למרחקים גדולים מאוד. נוסף על כך היה מצב רוחם מר מאוד בשל הידיעה שהם נאלצים לעבוד ביום שבו לא ניתן לתאר את שברון הלב שמשל בכיפה בתפילות אלו.

כשהיה בעלי משוחח עם המתפללים על נושא זה, היה בוכה כשדמעות שליש ניגרות מעיניו. הוא נהנה מאוד מההתעוררות הרוחנית של אנשים אלה, והיה אומר במין שמחה שכו: "אח, זוהי מהותם של יהודים!"

בשובו הביתה במוצאי יום הכיפורים, לא היה בעלי יכול להיכנס בבת אחת לעולם החולין.

כשהיה נכנס הביתה, בשעה מאוחרת למדי, הסתפק בשתיית כוס תה, ומיד היה יושב ומתוועד, כשהוא לבוש ב'קיסל' וחגור באבנטו של [סבו הגדול, אדמו"ר] הצמח-צדק, עד השעה שתיים-שלוש לפנות בוקר.

בעלי היה אומר דברי חסידות, שתמיד עסקו עדיין בענייני תפילות היום. בשנים האחרונות היה בעלי מדבר על גדלותם של בני ישראל, על מסירות נפשם למען היהדות, ועל אהבת ישראל המתגלה בתקופות אלו. ההתוועדות הייתה נמשכת בריקודים.

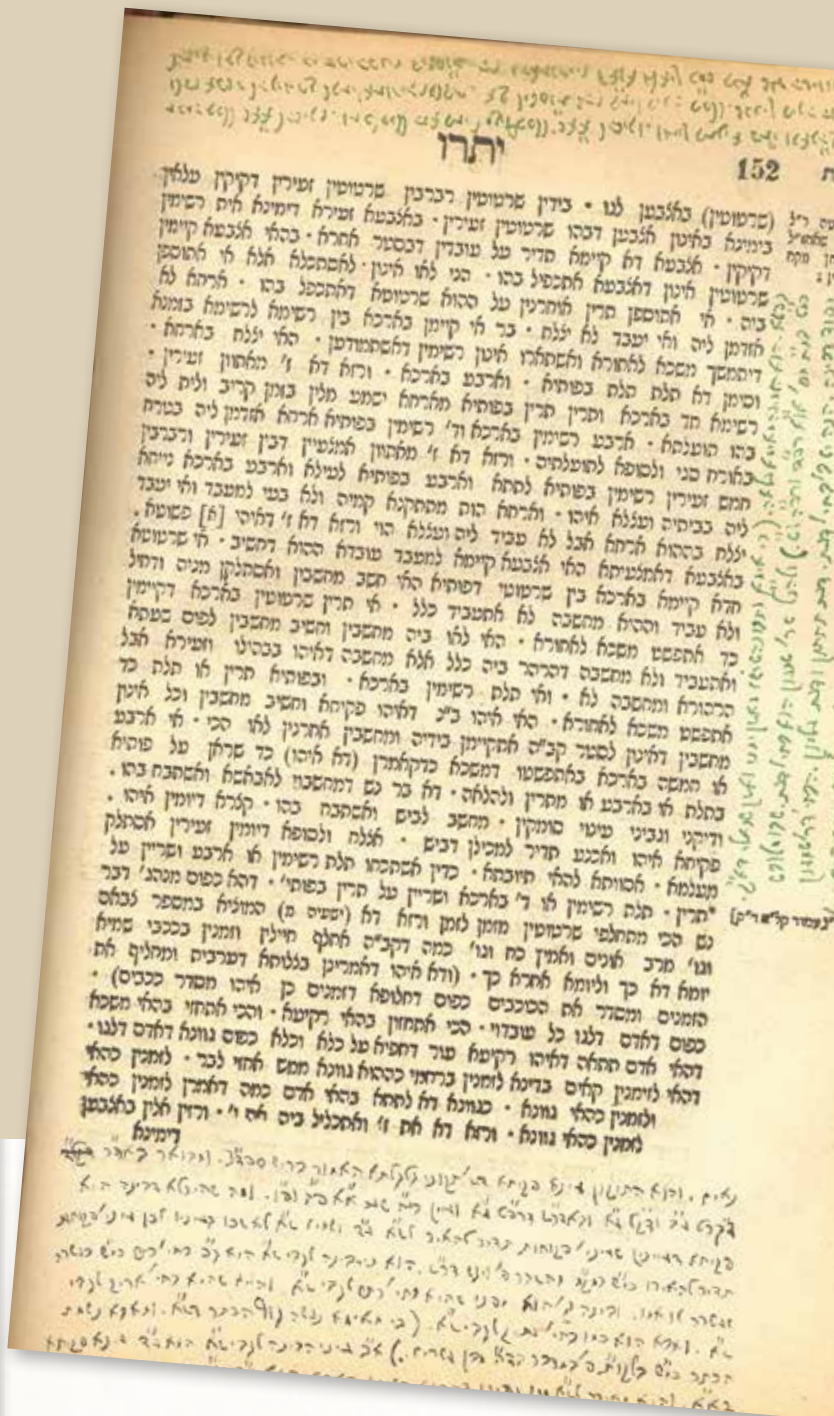

ואני בתוך הגולה מתרומם לעולם אחר

יום זה - ב' ניסן - הזכיר לי את הפעם הראשונה שנסעתי אל בעלי למקום גלותו לחג הפסח. היה זה בשנת ת"ש (1940).

פיסית, בעלי חש מאוד שלא בטוב. היה זה חודשיים לאחר מסעו אל הגלות, וגם תנאי החיים שם היו קשים במידה שלא שיערתי קודם לכן. אך ביום זה שכח בעלי את כל זאת.

"היום הרי הוא יום ב' ניסן [יום ההילולא של מורו ורבו, אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש ז"ע]. מן הראוי היה לומר

כשותף לו בפעולות החתרניות. השמות היחידים שהוא 'זוכר' בחקירתו הם של אנשים שכבר נפטרו, או כאלו שכבר יצאו את גבולות המדינה.

רבי לוי יצחק שמר מכל משמר על גאון יעקב גם במקום איום שכזה, וגם כאשר הדבר עלול היה לעלות בבריאותו. את זקנו לא הצליחו הסוהרים לגלות, והוא אף 'זכה' לתואר מקורי מפי אמרם - 'האיש שאינו מקבל חבילות בשבת'. ומעשה שהיה כך היה:

אחת לעשרה ימים היה לה לקבל משלוח מביתו. רעייתו הרבנית, בידועה שבעלה אינו אוכל את מאכלי העכו"ם בכלא, הייתה מכינה לו אוכל במטבחיה ומביאה לו ביום המיועד חבילה ובה מזון ובגדים.

כאשר היום העשירי היה חל בשבת קודש, הייתה הרבנית מוליכה לו את החבילה באמצעות נכרית שהתלוותה אליה רגלית, אולם כעבור זמן התברר כי רבי לוי יצחק סירב לקבלה - כיוון שלשם כך היה עליו לחתום ולאשר כי קיבל אותה. לא עבר זמן רב ומצבו הגופני - אליו נוספו אותות החקירות הקשות - הלך והידרדר.

חקירותיו ארכו חודשים ארוכים, וכאשר החוקרים נוכחו לראות כי באופן כזה לא יחלצו ממנו הודאה ברורה בהאשמות שרצו לייחס לו, העבירוהו

לכית הכלא בעירו, שם היו עצורים יהודים נוספים מבני קהילתו – השוחט והגבאי, כמו גם דמויות נוספות מבני הקהילה – כאלו שהחקירות והעינויים מוטטו את כוחותיהם וכבר היו מוכנים להודות בכל מה שיאמרו להם, ושם ערכו החוקרים עימותים בין גרסתו של רבי לוי יצחק לבנינם.

למרות הכל, רבי לוי יצחק דבק בשלו, וגם הפעם הכחיש את כל ההאשמות שניסו לטפול עליו.

בסופו של דבר, בשל 'אישיותו המסוכנת' הכריע בית המשפט וחרץ את גזר דינו: הגליה לכפר נידח בערבות קזחסטן, למשך חמש שנים. משמעות הדבר לאדם במצב רפואי רעוע כמו זה של רבי לוי יצחק, הייתה ברורה. הגזירה יצאה אל הפועל. החל מחורף ת"ש ועד לאחר חג הפסח תש"ד שהה רבי לוי יצחק במקום גלותו בעיירה ציאיילי, הרחק מצאן מרעיתו ומקהילה יהודית בכלל, ובתנאים בלתי-אנושיים בעליל.

אך נסתרות דרכי ההשגחה. אם במהלך שנות חייו כתב רבי לוי יצחק אלפי גיליונות מחידושיו שנבעו ממעיין תורתו הכביר ללא הרף, הרי שלדאבון לב רובם הגדול אבד במאורעות הזמן. השלטון הרוסי גזל מביתו לבלי שוב ארגזים רבים ובהם תכריכי כתבי יד, ואילו הגרמנים הארורים שרפו את הנותר.

המעט שנותר לנו לפליטה – שגם הוא מפרנס סדרת כרכים גדושי עמודים צפופים – הוא אפוא משני מקורות עיקריים: האחד – מכתביו התורניים אל בנו הגדול, הרבי זי"ע. מאז צאת הרבי את גבולות רוסיה, בשנת תרפ"ח, התנהלה ביניהם התכתבות תורנית מרתקת ומסועפת. מכתבים אלו נשמרו תחת ידיו של הרבי, ולימים מסרם לעריכה והדפסה (תחת השם 'לקוטי לוי יצחק – אגרות קודש'. להתכתבות תורנית יש לייחד מאמר נפרד, כי קצר המצע מהשתרע); והשני – אלו חידושי התורה שכתב על שולי הדפים של מעט הספרים שהיו עמו במקום גלותו, ובדרך לא דרך נגאלו מאחורי מסך הברזל ועשו את דרכם אל הרבי שעמל כעבור שנים להוציאם לאור (תחת השם 'לקוטי לוי יצחק' ו'תורת לוי יצחק').

כך מתברר, באורח פלא, כי דווקא דברי התורה שכתב בעת בדידותו, שזמירות היו לו בימי מגור ופחד, הם שזכו לצאת לאור עולם ולהאיר פני תבל והדרה. תורה שלמדתי באף.

תורת אמת היתה בפיהו

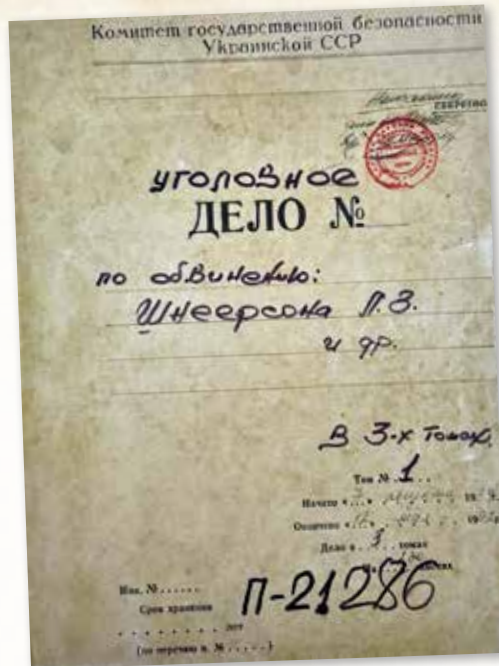
משנה תורנית החובקת כל

העולם היהודי נודע בגאונים בלימוד הש"ס וגדולים בעיון ההלכה, לצד בעלי הבנה וידיעה בתורת הנסתר. יש שבקיאותם חובקת עולם, ויש הנוטים להעמיק בכל סוגיא ועניין אל היסודות והשיתין.

רבי לוי יצחק הוא ייחודי בשיטת לימודו, בנתיב שהוא עצמו סלל. לא רק גאון, מעמיק ומחדש היה, אלא פורץ דרך. יחיד הוא בתחומו, ולא רק בדורו. איש אשכולות, שהכל בו – ידיעה מקיפה במרחבי התלמודים ובתורת הנגלה בכלל לצד העמקה בכתבי הרז והסוד כמו גם בספרי החסידות ותורת חב"ד, אך את כל אלו רתם לשיטת עיונו הבלולה מכולם יחד.

בכתביו שהגיעו לידינו אנו רואים אותו סולל דרך להבנת כל סוגיה כאשר היא, כשהוא מאשש את יסודות חידושיו מן המקרא ומן הגמרא, מן הזוהר והמרש, מעולם ההלכה ומכתבי הארז"ל. הוא משוטט בהיכלות אלו כאדם המהלך בד' אמותיו, וכולם יחד עולים כמין חומר לתורה שלימה אחת – שלימה במובן דבר השלם ללא פגם, ושלימה במובן השלמת אלו את אלו, כשהכל עולה בקנה אחד כפתור ופרח.

משך שנים היה רבי לוי יצחק משמיע ברבים שיעורים בפני שומעי לקחו, כמו גם שהיה דורש אל מול קהל עדתו בכל שבת קודש. בעלות המנחה, בעת רעווא דרעוין, היו המתפללים בבית הכנסת המרכזי בעירו מתכנסים ושומעים ממנו שיחות רצופות וארוכות המיוסדות בעיקר על

עינויי גוף ונפש. כריכת תיק החקירות של רבי לוי יצחק שנחשף בשנים האחרונות

המדרש לפרשת השבוע, אך כדרכו היה גולש בהן מחלק זה של הפרד"ס למשגנו. גם לפני אורחים שביקרו במעונו היה מרצה בשטף רב את חידושי המיוחדים במינם, כשקהל השומעים עומד נפעם ומשתאה מול הגילויים הנשגבים של אור עליון.

עיקרון היסוד של שיטתו – אם לא נחטא בהגדרה קצרה למדי זו – הוא שילוב הנגלה עם הנסתר, ומציאת הפנימיות והרו שבתוך החלק הנגלה, ההלכה והאגדה שבתורה, ויותר מכך – בכל המציאות כולה.

את התורה ניתן ללמוד, כידוע, בכרדים שונים הנחלקים באופן כללי לפרד"ס: פשט, רמז, וסוד. אך אין פירוש הדבר שאלו הם ארבעה סוגים שונים ונפרדים של פירושים וביאורים לעניין אחד, אלא שהפשט הוא רמה מסוימת של הבנת וביאור העניין; הרמז הוא אותו ביאור אך ברמה פנימית ועליונה יותר; וכך גם הדרש וכך הסוד שהוא הרמה העליונה, הפנימית והעמוקה ביותר של אותו ביאור (ליתר הבהרה בנושא רחב ידיים זה, שאין כאן מקומו – ראה באריכות קונטרס 'ענינה של תורת החסידות' מאת הרבי זי"ע, שהופיע גם במהדורה מבוארת בהוצאת 'מעיינותי').

כל המעיין בעמודים הצפופים בסדרת 'לקוטי לוי יצחק' – כמו גם בספרים שהופיעו בשנים האחרונות המגישים ומנגישים לציבור הרחב שביבים מתורתו – עומד נפעם לאור העובדה כיצד ביטא בלימודו דרך זו של כינוס כל רבדי התורה אל מקום אחד.

אופייני ביותר הוא קטע ממכתב שכותב רבי לוי יצחק אל בנו ותלמידו הגדול, הרבי זי"ע, מיום 'א' אמור תרצ"ד (לקוטי לוי יצחק – אגרות קודש, עמ' שז"שח), בו הוא מדריכו בדרכו המיוחדת:

בדבר מכתבך בהחידושי תורה שחננך ה'... והנך שואל להודיעך דעתי בלי כחל ושרק. להוי ידוע לך כי המאמר בכללותו טוב מאוד, שיש בו חריפות ובקיאיות בנגלה ובנסתר, ושכל ישר ועמוק בהבנת התורה בנגלה ובנסתר, ותודה לא-ל בעד זה שחננך בינה דעה והשכל, להבין ולהשכיל בתורתו ית', והמאמר הוא הפלא. חזק והתחזק והוסיף אומץ, וה' יהיה בעזרך כי תשכיל לאמיתתה של תורה, ותצלח ותעלה מעלה מעלה.

אמנם בני מחמדי, עצתי אמונה לך כי תראה בכל ענין כמו זה, להוסיף יותר פלפלין ומלח, היינו לראות שיהיו הדברים יותר ויותר מיוסדים על פי חכמת האמת, עפ"י קבלה, שהוא אמיתתה של תורה, והוא הטל והמאור שבתורה, כי אז יהיו הדברים בהירים ומאירים יותר, וכל הענינים יעלו אז כפתור ופרח, היינו קיילעכדיק [=מעוגל] מכל צד ופנה, שאז נראה וינכר היטב שהענין הוא אמת.

הלא תראה שכתבי החסידות רובם ככולם מיוסדים הענינים עפ"י קבלה, שעכ"ז מורה אותם המאמרים שיש ביאור עליהם. וכמו"כ גם אותם שלא נדפסו ביאורים עליהם, האמת הוא שהם מיוסדים כולם עפ"י הקבלה. ובכך בני שמע לדבריי ועשה ככה, הרי חננך ה' בינה ודעת, וביכולתך ללמוד זה ולהבין ולהשכיל בהם, ולכשתעמיק בהם תוציא פנינים יקרים ואבני חפץ אין די.

אך לא רק שילוב הנגלה והנסתר הוא העושה את רבי לוי יצחק למגלה ופוחח אפיק חדש ומקורי בים התורה; עיקר חידושו הוא בשילוב הרמז והסוד גם יחד, היינו בראותו בדרך הרמז אחד הכלים לקליטת והבנת הסוד. בשיטתו זו, בנה מערכות שלמות של ביאורים בתורת הסוד המדויקים באורח מפליא על פי הרמז. דבר זה אינו מצוי, כמדומה, אצל קודמים לו, ראשונים ואחרונים, שעסקו בתורת הסוד ובעולם הרמז.

עיון קל בכתביו ממחיש לנו בדרך נפלאה את אמיתות התורה מן השמים, שכן לאור ביאוריו של רבי לוי יצחק אנו רואים את האמת האלוהית שבתורה, כאשר פסקאות שלימות במקראות ובדברי חז"ל נדרשים מעשה אורג ומעשה חושב ברמזים נפלאים, המבטאים בד כבד עניינים שלמים ברזי תורה.

בין היתר, מגדיל לעשות רבי לוי יצחק ומלמדנו כי גם כאשר מספרים

חסידות - אבל הרבה שומעים אין. הייתי רוצה לכתוב עניין בחסידות - אבל נייר לכתוב עליו אין. עלי אפוא לצאת ידי חובתי במחשבה. יעזור ה' שיהיה לי כוח לחשוב..."

זמן מה ישב בעלי כשהוא שקוע במחשבותיו, ולאחר מכן החל לדבר על הרבי נ"ע, כשהוא שוכח כליל על מקום הימצאו ועל מצבו. החום היה אז כה גדול, עד שלא ניתן היה להישאר בלבוש מלא. אני זוכרת שבערב הבאתי לבעלי בגדים נקיים, ובסביבות השעה 10 בבוקר כבר הייתה החולצה מכוסה בנקודות שחורות. הדבר נגרם על ידי הזבובים שטינפו את החולצה במהלך הלילה. הדבר היה בלתי-נסבל.

בשעה שבעלי דיבר, היה תמיד מעיף מבט על הכתמים שעל החולצה, ומתרום לעולם אחר לחלוטין. הוא סירב בתכלית לשים לב לקשיים מסוג זה.

בכי תמרורים בערב פסח

יום אחד לפני פסח, נאלץ בעלי ללכת למקום מסוים בעניין קצבת הלחם.

מי שלא חווה זאת על בשרו - אינו יכול בשום אופן לתאר לעצמו את הפחד מלהישאר רעב ללחם ממש. עכשיו שבעה אני ב"ה בכל מאת האחוזים, אך אני זוכרת עדיין היטב את הפחד שאחזו אותי אז. וכך, אם כי בתקופה זו בשנה לא היה לבעלי כל חשק ללכת להגיש בקשות בענייני חמץ, הוא נאלץ לעשות זאת; לא ניתן היה לדחות זאת לזמן אחר.

אולם כשנכנס אל החדר, החל לדבר במו לבו על שפל המצב שאליו נקלע: "במה העסקתי את עצמי יום לפני חג הפסח - בהתרוצצות לבקש חמץ!..." כך האריך בעלי בדבריו כשהוא מתאר בפירוט את השפל שבדבר, ולבסוף פרץ בבכי רם, בכי תמרורים מעומק לבו.

הקפות בין השולחן למיטה

לאחר מכן הגיע חג הסוכות. סוכה - בנינו על חשבוננו כתוספת לבית, כביכול כחדר מבוא אל חדרנו, כדי שהקור לא יחדור ישירות אל החדר עם פתיחת הדלת. בעלת הבית דרשה שנבנה גם גג על-גבי החדר, ואמרנו לה שבינתיים אין לנו כסף לכך, ובחורף - כשיגיעו ימי הכפור - נעשה זאת.

לאחר מכן הגיע יום שמחת תורה. ספר תורה עדיין לא היה אז ברשותנו. היינו אני ובעלי לבדנו בחדר.

הגיע זמן ההקפות. קשה לאדם קטן-ערך כמוני לתאר את החוויה הרוחנית שניכרה על פני בעלי, כשהחל להכריז בקול רם: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו!" הוא אמר את מילות הפסוק באותו ניגון שבו נהג לעשות זאת בעירנו - בלילה הראשון בבית הכנסת, בנוכחות מאות רבות של יהודים, ולמחרת - בלילה השני - בביתנו, בנוכחות המקורבים בלבד, שמנו מניינים אחדים. בבית כמו בבית הכנסת - לא זו בלבד שהיו ריקודים, אלא שנראה היה שגם האבנים רקדו מגודל השמחה...

בשמחה כזו התאזר בעלי גם כאן. הוא אמר כל פסוק, ולאחר כל הקפה שר ורקד - בינו לבין עצמו, כמובן - כשבפיו הניגון שכונה בעירנו "ניגונו של הרב" [מוכר כיום כניגון הקפות לרבי לוי יצחק], לאחר שהרבי זי"ע לימדו לימים לקהל החסידים ומשם נפוץ לכלל ישראל]. בין השולחן למיטה היה שטח פנוי קטן, ושם הלך בעלי סביב סביב בעריכת ההקפות: "זך וישר הושיעה נא... טוב ומטיב עננו ביום קראנו" - ניתן היה לחוש במילים אלה את רגשי לבבו, את שאיפתו שהשמחה תהיה שמחה זכה וטהורה. "יודע מחשבות הושיעה נא... לובש צדקות עננו ביום קראנו..."

הייתה זו עבורי חוויה קשה ביותר. ישבתי לי בפיינה, על שרפף העץ, והתבוננתי בגודלה ובעוצמתה של אהבת התורה של אדם זה, שרקד כך את כל שבע ההקפות.

לנו חז"ל על פרטיו של מאורע מסוים, ולו כרקע לדברים שנאמרו בהלכה ובאגדה - הרי שהמאורע על כל פרטיו קשור בתכלית אל גופי הדברים שנאמרו בו: שם המקום, שמות כל המשתתפים בו, כל מילה שנאמרה על ידי כל אחד מהם ופרטי המאורע עצמו - הכל בכל רומז לרזי תורה הקשורים ומשתלבים זה בזה.

אך לא רק בתורה ראה כיצד הכל עולה בקנה אחד, אלא - ובזה ודאי אין לו חבר בדרכו העקבית זו, שיסודה לבטח בבית מדרשו של מורנו הבעל שם טוב שלימד את כל רואי פניו על מידת ההשגחה הפרטית המלווה כל יצור נברא - גם בחיי היום-יום, בכל הנעשה בעולמו של הקב"ה, היה דורש תילי תילים של סודות ורמזים במאורעות החיים הרגילים כביכול. סיפורים רבים מאת מכריו ומוקיריו סובבים סביב גישתו זו, אך דומה כי הבולטת מכל היא רשימתו שלו אודות מאסרו וגלותו (נדפסה בפתח הספר 'לקוטי לוי יצחק - הערות לספר הזהר' חלק א). בקריאתה אנו עומדים נפעמים מהיקף גאונותו בקבלה, ומהתאמת המאורעות אותם חווה לתוכנם הקבלי באופן מפליא.

אני לוי יצחק בן זעלדא רחל, הגלתי על משך ה' שנים, למתא [לעיר] ציאיילי במדינת קזחסטן. ומהם... ישבתי בבית האסורים, מן ט' ניסן ה'תרצ"ט עד ט"ו שבט שנת שתי"ה (בס"ה), בחמשה בית האסורים. בתחילה בדניפראפעטראווסק ואח"כ בקיוב ואח"כ עוד הפעם בדניפראפעטראווסק, ואח"כ בחארקאו ואח"כ באלמא (טא), היינו משנת תש"ג ימים כמספר שב"א. ואימתי הודיעו שמשפטי נמסר להסאבא-אוועשצאניע דנ.ק.ו.ד. ס"ר [הוועדה המיוחדת של המשטרה החשאית בברית המועצות], כליל הושענא רבה קרוב לאשמורת הבוקר... והם שפטו אותי על גלות ה' שנים הנ"ל.

רבי לוי יצחק כותב ומבהיר תחילה: ומובן שכל זה הוא בהשגחה פרטית ממעלה על כל חטאתי ועוונותי ופשעי המרובים, ויהי זה לי כפרת עוון, וה' הטוב אשר לא כלו רחמי ירחם עלי ועל בני ביתי שיחיו... בזכות אבותי הקדושים נ"ע זצוקללה"ה זיע"א...

אחרי הקדמה זו, מתחיל הוא לבאר את הדברים על פי קבלה: והנה שמי רומז על גבורות, הן לוי והן יצחק, כידוע. וכן מספר שניהם יחד [הגימטרייה של שני השמות], שהוא מספר נד"ר. הנה נד"ר הוא בכינה מקור הגבורות.

וכן בהצטרף לזה מה שאני "בן זעלדא רחל", הנה יעלה ביחד מספר תרנ"ו. שהמספר הזה רומז על שמות אלוקים [שם מדת הגבורה] במילוי יודיני' ש', וברבוע ר', פשוט פ"ו [שלושה אופנים בחישוב הערך המספרי של שם "אלקים"], והנקודות דשם אלקים הם ע', ביחד הוא תרנ"ו.

מספר שוש"ן (ש"ו), מספר לוי יצחק ב"ן, ש"ן מספר זעלדא רחל, שושן הוא אדום, כמו שושנה אדומה, והיינו בינה מקור הגבורות, ולכן ביום הכיפורים, בחינת בינה, מתחיל הפייט דתפלת מוסף בתיבת שושן, שושן עמק איומה. והמחנתה של יום הכיפורים היתה של זהב אדום. ויום הכיפורים הוא כמו פורים, כידוע, הנה בפורים הי' כל המעשה בשושן הבירה...

וזהו שישבתי בבית האסורים משך שב"א ימים, נקודת שבא הוא בגבורה, כידוע. והגלתי על משך ה' שנים, לנגד הה' גבורות...

וכן ממשך רבי לוי יצחק ומרחיב את הרשימה על משמעות חמש שנות מאסרו, ומדוע ישב בחמישה בתי סוהר אך הם היו בארבע ערים שונות, מהי הסיבה לכך שמשפטו נמסר כליל הושענא רבה, ומדוע מקום גלותו הוא בעיר ציאיילי, ויום הגעתו למקום הגלות היה דווקא ביום שני י"ט בשבט, וכן הלאה.

את רשימתו הכואבת הוא מסיים במילים: ויהי רצון שבמהרה בימינו יומתקו כל הגבורות והדינים, ויהפך ה"צל" לאורה וטובה נגלית, ואשוב לביתי שלום במהרה בימינו אמן.

נשים במאי זכ"ן

שורות-שורות בשלל צבעים

בעיירה הנידחת אליה גלה, גם לחם למחיה היה בגדר מותרות. רבי לוי יצחק וזוגתו הרבנית, שעזבה את ביתם ונסעה אליו בגפה כדי לתמוך בו בשנות גלותו, רעבו ללחם, פשוטו כמשמעו. הדברים היחידים שהיו להם בשפע, היו יתושים, חום כבד מנשוא, רעב

עשירות של פסולת

אנחנו יכולים לנבא, פחות או יותר, מה יהיה עתידו של בעל חיים שזה עתה הגיח לאוויר העולם, אבל אין לנו כל יכולת לצפות איך יתנהלו חייו של תינוק בן יומו > תפקידנו לפסל את הלוחות החקוקים בנו, להסיר את הדברים השליליים הכייותרים ומזיקים לנו, ולהאיר את הנשמה שבקרבתנו > דרכם של בעלי תשובה אינה מדוייקת ומפולסת למישרין כצדיקים, אבל אין דומה לעושר הרוחני הנוצר דווקא מעבודתם ויגיעתם

גם כשאנו רואים בעל חיים שזה עתה יצא לאוויר העולם, אנחנו יודעים 'לנבא' פחות או יותר את אופי התפתחותו לאורך חייו ולשער 'לאן הוא יגיע'. אין בזה הפתעות גדולות. הוא כנראה לא יהפוך לאיש מדע, לא יחזור יום אחד בתשובה וגם לא יהיה אמן נגינה. חייו של כל בעל חיים נעים במסלול קבוע וידוע מראש המושגת כולו על התכונות המולדות והאינסטינקטים האופייניים לבני מינו. לא עומדת בפניהם הבחירה כיצד לחיות את חייהם ובאילו דרך חיים לבחור.

אך האם אנו יכולים לנבא באותו האופן גם את מסלול חייו של תינוק שזה עתה נולד? האם יש בידינו לומר אם יהיה איש חסד או שמא קמצן וכיליי? הנוכל לדעת אם התינוק המוטל בעריסה יגדל להיות ראש ישיבה, איש מלאכה או בן בליעל ח"ו? ודאי שלא. מי שיקבע זאת הוא התינוק עצמו, לכשיגדל ויעמוד על דעתו. הוא שיבחר איזה סוג אדם הוא יהיה.

זהו פירוש הכתוב - מסביר המהר"ל - "נעשה אדם" בלשון רבים: מי שעושה את האדם הוא לא רק הקב"ה יוצרו, אלא גם האדם עצמו. הקב"ה העניק לאדם את יכולת הבחירה ואמר לו כביכול: הבה "נעשה" ונעצב אני ואתה ביחד את דמותך ואת סוג אישיותך. אני נתתי לך גוף ונשמה, חולשות וחוזקות ואת היכולת להגשים דברים ולהוציאם מן הכוח אל הפועל, ואתה תנווט את דרכך בעצמך ותיעזר ביכולת הבחירה הייחודית שלך.

בהמה אינה משתנה; אדם משתנה

המשפיע הנודע, רבי מענדל פוטרפס זצ"ל, נתן פעם דוגמה לחוסר היכולת המוחלט של בעלי החיים לשנות את מסלולם ולבחור את דרכם בחיים:

ה'בונה' (שר' מענדל קרא לו 'ביבר') הוא בעל-חיים מוכרסם שנודע ביכולות הנדסיות

על צמד המילים "פסל לך" (כאשר המילה "לך" נראית על פניה מיותרת) נאמר בפירוש רש"י על התורה, מדברי חז"ל: "הראהו מחצב סנפירינין (אבן ספיר) ואמר לו: הפסולת יהיה שלך. ומשם נתעשר משה הרבה".

לכאורה, מאימתי כסף ועושר גשמי מהווים עניין עבור משה "עבד ה'"? הלא כאשר בני ישראל היו עסוקים וטרודים בביות מצרים, מה שהעסיק את משה היה העלאת ארונו של יוסף מעומק הנילוס. ומה פשר ההתעשרות המובטחת כאן מפסולת הלוחות?

ואכן, יש הלומד מדברי חז"ל הנזכרים מסר הפוך אודות העיקר והטפל במבטו של משה. היינו שכשהקב"ה אמר לו לפסול שני לוחות אבנים כראשונים, ועל הדרך ליהנות כביכול משיירי אבן הספיר, הסיפא של הדברים הייתה בעיני משה טפל דטפל. כל עניין הממון היה עבורו בבחינת "פסולת" בלבד! מה ששימח אותו היו הלוחות עצמם ומה שהם ביטאו - חידוש הברית שבין הקב"ה לישראל עמו. זו הבשורה הגדולה ועל זה שמחתו, ואילו הערך הממוני אינו אלא פסולת - "פסל לך".

אך יש בדברים אלה עומק רב יותר. תחילה ניוזכר בכתובים המדברים במעשה בראשית. שלא כבריאת שאר הנבראים בהם נאמר רק "ויאמר אלוקים יהי אור", "יהי רקיע", "ישרצו המים" וכדומה, בטרם יצירת האדם הקדים הקב"ה ואמר: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". כפי שכבר העירו חז"ל, המילה "נעשה" אינה מובנת: הרי הקב"ה יצר את האדם לבדו, ולמי אפוא הוא פנה ואמר "נעשה אדם"? היה לו לומר "אעשה אדם"!

המהר"ל מפראג מסביר זאת בדרכו הנפלאה, ובלשונו נאמר כך: אם יש בידינו גרעין ואנו מניחים אותו באדמה על מנת להצמיח ממנו אילן גדול, אנו יודעים למה לצפות. אם הגרעין הוא של תפוח, לא יגדלו ממנו בננות; ואם הוא של תפוח, לא נהנה מטעמם של ענבים... מה שיש ב'DNA של הגרעין, זה גם מה שיצמח ממנו.

לחיים, אחיי ורעיי, לחיים ולברכה. התחושה הרווחת אצל רבים מאיתנו היא שאנו חיים במרוץ נגד הזמן. אדם מן היישוב ובעל משפחה, נדרש לתמך באופן תמידי בין שלל משימות רוחניות וגשמיות: תפילה, קביעת עתים לתורה, מלאכה, טיפול בילדים, קניות לבית ועוד. ואם בכך לא די, הרי שליהודי ירא שמיים ישנה במקביל חזית נוספת - החזית הנפשית-מוסרית. איננו חיים רק במרוץ, אלא גם במאבק בלתי פוסק. כל יהודי מוצא עצמו נאבק ביצרו, במידות בלתי מתוקנות וברצונות שליליים, כאשר כל אלה לא נחים לרגע ולא מוכנים לנצור את האש, ואפילו אינם מוכנים להכריז על הפסקת אש זמנית...

לא פלא, אפוא, כי דווקא אנשים של צורה ובעלי מודעות רוחנית גבוהה, נופלים לעתים לאיזשהו רפיון, אפילו ייאוש, ומרגישים שכשל כוח הסבל. אולם מהם האנרגיות הדרושות למלחמת ההתשה הזו. "כמה אפשר, ריבוננו של עולם!?" הם שואלים בתסכול ונושאים עיניהם לשמיים. "האם איננו זכאים לישיב בשלווה בחיינו אלה!?! הלא גם כך החיים בעולם הזה הם מלחמת קיום, ואם כן מדוע היה נדרש שגם הפן הרוחני ילך כל כך בקושי ובמלחמה!?! מדוע הדברים כה יגיעים!?"

"נעשה אדם" - עבודה משותפת

בפרשתנו מגולל משה רעיא מהימנא בפני בני ישראל את ההיסטוריה המורכבת של יחסיהם עם הקב"ה בעת שנותיהם במדבר, ובתוך כך הוא מזכיר את חטא העגל ושבירת הלוחות הראשונים בעקבותיה, עד לקבלתו את הציווי על עשיית לוחות שניים: "בעת ההיא אמר ה' אלי: פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים ועלה אלי ההרה. ואכתוב על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת".

מרשימות של בניית סכרים במים ועוד, בעזרת כישרון רב בו ניחן משמיימים ושיניים חדות וחזקות. כיוון שפרוותו בעלת ערך כספי גדול, הבונה נמצא בעדיפות ראשונה אצל צייד הפרוות. אחת הדרכים לצוד אותו היא זו: ככל בוקר הבונה צועד מביתו שעל הקרקע אל מקווה מים בו הוא מקיים את רוב פעילותו, ובשובו הוא צועד בדיוק במסלול בו הלך בבוקר. הציידים מנצלים זאת ועוקבים אחר מסלולו בבוקר, חופרים באחת מנקודות המסלול בור, מניחים מצודה ומסווים אותה. כך הם יודעים בוודאות שבחזרתו יעבור הבונה על פתח הבור ויילכד בידיהם.

עם ערב, כשהבונה עושה את דרכו חזרה ומגיע לנקודה בה חפרו לו בור ללכודו, הוא חש כי משהו אינו כשורה, והוא עוצר מהליכתו ובוכה. הוא מבין שאם יתקדם עוד פסיעה הוא עתיד להסתבך ולמצוא את עצמו לכוד במצודה, אלא שאז, כעבור כמה רגעים של בכי המביע מצוקה, ממשיך הבונה וצועד היישר אל המלכודת... כזה הוא הבונה, הוא אינו מסוגל לשנות את מסלולו! הוא לא ניחן ביכולת הבסיסית לצעוד לאחור ולבחור בכיוון אחר, ומשךך זו אינה אפשרות עבורו.

יהודי - לעומת זאת - בחיר הנבראים והיחיד שניחן ביכולת בחירה חופשית מוחלטת בזכות נשמתו שהיא "חלק אלוהי ממעל ממש", מסוגל לבצע תפניות חדות ולעבור בחייו מהפך של ממש. כריש לקיש בשעתו, שהפך מראש השודדים לאחד מגדולי האמוראים, מעשים שבכל יום שאנשים עורכים שינויים משמעותיים בחייהם ומבצעים פניות של מאה ושמונים מעלות.

בשונה מהרוח הזרה הנושבת בימינו מכיוונים רבים, המעודדת אנשים לחיות בהשלמה עם כל חסרונותיהם, עד שגם אם מעינים בדרכי נועם לאדם על תכונה או הנהגה הדורשת שיפור בחייו הוא מגלגל עיניים ואומר: "מה אוכל לעשות, כזה אני..." - הרי שיש לדעת כי אמירות בסגנון זה שאובות מעולם החי. בהמה אכן נשארת כמו שהיא, מבלי יכולת לקחת את גורלה בידיה ולערוך שינוי ותיקון נצרכים. אבל אדם, זה שקיבל תבונה וזכה ליכולת בחירה, יכול וצריך להשתנות. יש לו הכוח בכל יום לצמות, להתפתח ולהיעשות טוב יותר, מוסרי יותר ושלם יותר משהיה אתמול. זו תהיה כסילות גמורה לדבוק בתכונה שלילית באצטלה של נאמנות עצמית.

היכולת לחולל ניסים

פעם נכנסה קבוצת סטודנטים יהודיים ליחידות' בהיכלו של הרבי זי"ע, ולאחר שהרבי דיבר בפניהם וביקש לחזקם ולאמצם בהליכה בדרך ישראל סבא, העלו הסטודנטים בפניו את שאלותיהם. ביניהן הייתה שאלתו הנועזת של אחד מהם כהאי לישנא: "האם הרבי מסוגל לחולל נס?"

תוכן תשובתו של הרבי היה: כן, אני מסוגל. אבל למעשה גם אתה, וכל הנוכחים כאן בחדר, מסוגלים לחולל ניסים. והרבי הסביר: הלא מהו נס? שבירת הטבע והשגרה. על כן, למשל, אם תצא מן החדר הזה ותניח תפילין למרות שלא הורגלת בכך, ופעולה זו תהווה לדיך שבירת הטבע המוכר והשגרת, ייחשב הדבר לנס.

כלומר, למרות שאנו רואים את יכולת הבחירה שלנו כמוכנת מאליה, אין חידוש גדול ממנה. היכולת להשתנות, להתחדש ולבחור -

זו יכולת אלוהית שניתנה לאדם.

דומה שעתה אנו מקבלים הבנה חדשה בכתוב "פסל לך", כביכול הוא רומז להוראה שאמנות הפיסול היא האמנות שבה על כל יהודי להתמקצע. כשם שהפסל ניחן ביכולת לראות איך מגולם חסר צורה, ניתן לפסל דמות מעוררת עניין - כך גם כל אחד מאתנו נדרש לפסל את דמותו, להסיר מעצמו את קליפתו, לנקות ממנו בוץ ורפש, עדי תבקע מתוכם אישיותו במלוא זוהרה ויתגלה יופיה של הנשמה.

לא בכדי אמנות ואמנה הן משורש אחד, כי בכדי ליצור מגולם חסר צורה יצירת אמנות, חייבים להאמין בפוטנציאל המרהיב הטמון בחומר חסר ההבעה שלפנינו.

בעירנו אנטוורפן מתגורר פסל יהודי מידידינו, אמן מפורסם ומעוטר בפרסים. פעם הלכנו יחד בנך עירוני ולפתע הוא נעלם מעיניי. לאחר חיפוש קצר מצאתי עומד לצד גזע עץ כרות, נמוך קומה ובלתי מרשים למראה. לעומתי, הפסל דן היה מרותק אלי. כששאלתי בסקרנות על מה הוא מתבונן, הוא בקושי שמע אותי. "אינך רואה?!" השיב בנימה שהיה בה חצי תמיהה-חצי נזיפה, "חותכים כאן ומגלפים כאן ומנסרים שם, והנה יש לך ראש, עיניים ושפתיים. אח, זה כל כך יפה!", התמוגג. זו אמנות.

כך, אחיי ורעיי, אומר הקב"ה לכל אחד מאתנו: "פסל לך!" כל אחד מכם, בני ישראל, הוא חומר גלם בעל פוטנציאל רב-ערך, אבל עבודת הפיסול היא שלך לבדך. אם תבחר נכון, תסיר את הקליפות המעלימות את היופי הגלום בה ונתעב את אישיותך על פי דרך התורה והמצווה, תתגלה אישיותך במלוא תפארתה. כל ריסון ואיפוק עצמי נגד רצונך הטבעי בדרך "אתכפיא", כל תפילה וזכה ועשיית טוב וחסד עם רעך, ייפו אותך ויפסלו את דמותך, וכך גם מאבן דוממת עוד יצאו לוחות המייצגים את דבר ה'.

עשירות בדמעות ויזע

זו גם משמעות העשירות שנתעשר משה מפסולתם של הלוחות, עשירות שלא הייתה בלוחות הראשונים:

אמנם הלוחות הראשונים היו מעשה ידי הקב"ה, וכנאמר "והלוחות מעשה אלוהים המה", ואילו השניים מעשה אדם; הראשונים היו לאחר מעמד מתן תורה ולאחר שהיצר הרע בטל מהם, ואילו השניים נעשו לאחר שכשלו בחטא העגל. ברם, כמבואר בתורת החסידות, הלוחות הראשונים היו לוחות שניתנו לישראל בהיותם בבחינת צדיקים, ואילו הלוחות השניים ניתנו להם בהיותם במדרגת בעלי תשובה.

ומכאן ההבדל הגדול ביניהם: הלוחות הראשונים שנעשו על ידי הקב"ה עבור ישראל כפי שהיו בבחינת צדיקים, אלה לוחות שאין מאחוריהם כל מאבק, אין בהם מעורבות של הנברא ואינם תולדה של תהליך ארוך בבחירה ועבודה עצמית. הם ניתנו לישראל בדרך מתנה בלבד - מתן תורה, וכשמקבלים את הדברים במתנה מלמעלה, ללא עבודה אישית הכרוכה במאבק וויתור, אין מגיעים לעשירות, כשהכוונה כמוכן לעשירות רוחנית.

לעומתם, הלוחות השניים הם מעשה אחר לחלוטין. אחרי שישראל חטאו בעגל ונפלו מההר אל תהום רוחנית, מאיגרא רמה לבירא

עמיקתא, היה על כנסת ישראל לעמול ולהיחלץ חושים כדי להיות שוב ראוי לקבל את התורה ולזכות לאמונו של דוד, הקב"ה. כעת, הם היו צריכים להתנקות ולחטא עצמם מהבוץ והרפש שדבקו בהם עקב החטא. עתה הם נדרשו לאמנות הפיסול, ובשל כך עברו דרך של בעלי תשובה. וכידוע, "במקום שבעלי תשובה עומדים - צדיקים גמורים אינם עומדים". בעל התשובה הנדרש לעמול ולהילחם כדי להיות במקום הרצוי, מגיע לפסגות כאלה שאפילו הצדיקים לא כבשו. כי אין מעלה כמעלתו של מי שיצר את קדושתו ביגיע כפיו, בדמעותיו ובזעת אפו.

זהו, אם כן, הפירוש בדברי חז"ל שמה שנתעשר "מפסולתם של לוחות": הלוחות השניים, של בעלי התשובה, אלה הדורשים פיסול ושנופלת מהם פסולת בעת חקיקתם - שלא כבלוחות הראשונים שהיו מעשה ידי אלוהים ומדויקים כליל - הם מביאים לעשירות. כי מי שנאבק בחושך ויכול לו עומד במדרגה גבוהה ממי שמאז ומקדם היה במקום אורה, בבחינת "יתרון האור" - לא רק על פני החושך, אלא - מן החושך."

אוצר טמון תחת רגלינו

ואם נשוב לשאלה בה פתחנו - למה ומדוע שום דבר בעבודת ה' לא הולך לנו בקלות? התשובה היא: רק כך נגיע לעשירות של ממש. אם נזכור שההתמודדות שלנו בנקיין עצמנו מרפש וטיט מרוממת אותנו מעלה מעלה - לא ניפול לרפיון, גם אם האתגרים ימשיכו ללוות אותנו גם מחר ומחרתיים. כי כשאדם יודע שבתוך האדמה והבוץ שהוא עומד עליהם מסתתרים יהלומים, אין הוא מליץ על מעט לכלוך או ציור אבן שחדר למנעליו...

אחד המתפללים בבית הכנסת שלנו קיבל בעבר חוות-דעת מקצועית מגיאולוגים בעלי שם, על שטח מסוים בדרום אפריקה כמקום בעל הסתברות רבה להימצאות יהלומים במעמקי אדמתו. בהסתמך על חוות דעתם המלומדת, רכש אותו יהודי מתחם רחב ידיים באותו שטח והחל לבצע בו חפירות.

הוא הקים שם מבנה בו שהה בעת שפיקד על מבצע החפירות, וכך במשך שלוש שנים היה זה ביתו השני, שלא לומר הראשון, אלא שלמרכה האכזבה - כל החיפושים העלו חרס ולא היה כל רמז ליהלומים. לאחר שהרים ידיים מניסיונו למצוא שם יהלומים, מכר את השטח שבבעלותו לחברת היהלומים הבינלאומית - 'הסינדיקט' - תמורת סכום כסף נאה אך לא מרשים במיוחד.

יכולותיה של אותה חברה עלו לאין ערוך על שלו והם הגיעו עם ציוד חפירות כבד ומתקדם, הרסו את המבנה בו שהה במשך תקופת החפירות והחלו במרץ את חיפושם אחר יהלומים. מעט אחר כך הם מצאו שם מכרה יהלומים גדול. היה זה בדיוק במקום בו עמד קודם לכן ביתו הארעי של המשקיע הבלגי. עד היום הוא חי בתחושת החמצה גדולה, כשהוא אומר: "מסתבר שבמשך שנים הייתי ממש מעל אוצר בעל ערך אסטרונומי ופשוט דילגתי עליו. חיפשתי בחוק יותר, כשהוא היה מתחתי".

גם העשירות הרוחנית שלנו איננה נמצאת אי שם, אלא טמונה בתוכנו. אם רק נמלא אחר הקריאה האלוהית לכל אחד מאתנו "פסל לך", נתעשר מהפיסול והפסולת מאוד!

נשמתא דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדף היומי

"חזקה" - גילוי אלקות גם למטה

נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה (נא, א)

ענין ג' קנינים אלו ברוחניות יבואר בהקדים המשנה באבות "חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו", ולכאורה אינו מובן מהו ענין חמשה קנינים אלו, והרי הקב"ה הוא קונה הכל ולה' הארץ ומלוואה, ומה מיוחד בחמשה אלו?

אלא שקנין הוא בחינת יחוד, כמו שנאמר במשנה "האשה נקנית", וחמשה דברים אלו מיוחדים בכך שבהם ועל ידם נפעל היחוד של הקב"ה בעולם.

וזהו שאמרו שהקנין הוא על ידי כסף שטר וחזקה, היינו שעל ידי ג' בחינות אלו מגלים אלקות בעולם.

כסף ושטר

דענין כסף הוא אהבה, מלשון נכסוף נכספת (והתשוקה היא לבית אביך, היינו מדריגת החכמה שנקראת אביך). ושטר הוא אותיות התורה, שעל ידם ממשכים גם כן גילוי אלקות, וכמו שכתוב ואתא מרבכות קדש, וזהו שכתוב "אותותינו לא ראינו", היינו שבגלות יש המשכת אלקות על ידי אותיות אלא שאינו נראה.

חזקה

ועל זה אמרו שנכסים שיש להם אחריות, דהיינו קרקעות, נקנין בכסף ובשטר ובחזקה. ומחמשה קנינים שבמשנה קנין קרקעות היינו קנין שמים וארץ. והענין דקנין חזקה יובן בהקדים מה שאמרו במדרש (ב"ר פכ"ח ס"ב) על דור המבול, החזיקו בפלטין של מלך ואמרו אין זה פלטין של מלך כו', ולכאורה אין למשל זה הבנה, מהי הטענה שאין זה פלטין של מלך.

אך הענין הוא דהנה איתא בגמרא (סנהדרין לט, א) אמר ליה ההוא אמגושא (פירוש מין) לאמימר, מפלגא ולעילא דאהורמיז, ומפלגא דלתתא דאהורמיז, והיינו שרצה לומר שיש הבדלה גמורה בין העליונים לתחתונים, ולמטה אין נמשך כלל בחינת גילוי אלקות, שהם אומרים עזב ה' את הארץ, וכמו שכתוב רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, שהם מרוממים אלקות, ואומרים שרק על השמים כבודו אבל למטה היא השפלה וירידה נגדו, שאין דרכו להשפיל ולהשגית על מעשה התחתונים, ואומרים שאין השגחה פרטית כו', וזהו החזיקו בפלטין של מלך ואמרו אין זה פלטין של מלך, שאין דרכו להשגית על מעשה התחתונים ועזב ה' את הארץ שהוא שמים וארץ הגשמיים.

אבל באמת אינו כן, ואנו אומרים מי כה' אלקינו המגביה לשבת - המשפילי לראות בשמים וארץ בשוה, כי לרוב רוממותו הרי גם השמים היא השפלה אצלו, ממש כמו בארץ, ועל כן אינו שייך לומר שדוקא על השמים כבודו, כיון שהשמים שוה כמו הארץ ממש, ועל כן המשפילי לראות בשמים ובארץ בשוה, גם בארץ כמו בשמים כיון ששניהם שוים לפניו.

וזהו שנקרא חזקה, לפי שחזקה הוא בחינת גילוי אלקות למטה כמו למעלה, וכמו שכתוב אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים וארץ - שבחינת המשכת אלקות בארץ כמו בשמים זהו בחינת חזקה, וכן לגבי יציאת מצרים כתיב כי ביד חזקה הוציאך, כי אז נפעל גילוי אלקות בארץ כמו שכתוב למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ, נמצא שזה נקרא חזקה - היפוך מדור המבול שהחזיקו בפלטין שאמרו עזב ה' כו', אך חזקה היא המשכת אלקות למטה דוקא, ועל ידי זה נקנין הנכסים, דהיינו שנעשה הקנין שמים וארץ.

וזהו נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, בכסף הוא בחי' אהבה ושטר הוא אותיות התורה ובחזקה הוא להמשיך בחי' גילוי אלקות למטה בשמים וארץ.

ברירת הפסולת

משערתיו של אברהם על ידי שרה

ר' בנאה הוה קא מציין מערתא. כי מטא למערתא דאברהם, אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא. אמר ליה: מאי קא עביד אברהם? אמר ליה: גאני בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה (נח, א)

אברהם - בה"א בראם

ולהבין אפס קצוהו על דרך הקבלה, יש להקדים בענין שם אברהם, שנקרא תחלה אברם, אבל לאחר שנימול אמר לו הקב"ה ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם, בה"א נוספת על שמו העצם.

והטעם להוספת הה"א הוה הוא כפי שמפרש בפסוק כי אב המון גוים נתתיך, והוא ענין ריבוי הגרים שעשה אברהם בחייו, וניתן לו כח הזה לדורות בכל דור ובכל זמן, שעל ידו וכחו יצאו נשמות הגרים מאומות העולם, שהן ניצוצות רבות דקדושה שנשתקעו בהיכלות הקליפות, שיצאו משם ויוכללו בקדושה האלוקית, כנשמות הגבוהות דשמעיה ואבטליון ור' עקיבא ור' מאיר וכעובדיה גר אדומי וכה"ג, כי בכדי שיהי' הנכרי העובד כוכבים מגייר עצמו להיות תחת כנפי השכינה אי אפשר שיהיה זה בו מעצמו, כי אם על ידי השפעה שנמשך לו מלמעלה, ומאברהם היא באה שהוא האב להם המשפיע זאת להם.

והענין הוא, דהנה אות הה"א הוא מובדל משאר כל האותיות, ונקרא "אתא קלילא דלית בה מששותא" (פיוט אקדמות) כי כשמוציאו במבטא בפה אינו נרגש כלל כמו שאר האותיות (אף האותיות שהן ממוצא הגרון ג"כ כאחזה"נו מהגרון, שאות החי"ת מורגש יותר בהוציאן מן הגרון, וכן אות הא' וע' שמורגשים בקול הגרון יותר מאות הה"א כשמוציאו מן הגרון) ואין בו אלא הבל דק מצומצם מעט מזעיר.

וענין אות הה"א למעלה, הוא ה"א אחרונה דשם הוי"ה, שהוא המשכה מצומצמת מרוח פיו ית', וממנו הוא החיות לכל העולמות מאין ליש, וזהו "בהכרם - באברהם" (ב"ר פ"ב ט), שהוא ה"א אחרונה דשם הוי"ה שנוסף לו על שם אברם כנ"ל, כי אברם הוא "אברם", היינו בחינת החכמה שמאין תמצא, הנקרא שכל הנעלם מכל רעיון, ולכן צוה לו ה' שילך לו מארצו הנעלם מכל רעיון, לבא לידי גלוי, והוא מה שכתוב "אל הארץ אשר אראך" שהוא בחינת המלכות, ארץ העליונה, שהיא ה"א אחרונה של שם הוי"ה. ופירוש "אראך" קאי על אברם, ששם אראה אותך בגלוי.

השפעת המוחין דרך השערות

והנה באופן ההשפעה מצינו ב' אופנים, ויובן על דרך משל מהאדם עצמו, שהשפעה היא מהמוח, ויש בו ב' אופנים. הא' הוא השפעת השכל במדות, כנראה בעליל שהמדות הן לפי מהות ואופן השכל, דיש מי שהוא חסדן בטבעו ויש מי שהוא רגזן בטבעו, ויש מי שהוא רחמן, והכל הוא לפי אופן השכל שלו, ששכלו מטה ומחייב להיות מדתו על דרך ואופן זה. וכן גם בגשמיות, מן הראש נמשכים ורידים לכל האברים כולם ומתפשטים ליד ורגל כו', ועל ידי זה כולם מקבלים שפע מן המוח - היד מקבלת שפעה וחיותה תחלה ואחר כך הרגל כו'.

ועוד אופן השפעה מהמוח הוא ענין השערות שגם הם נמשכים ויוציאים מן המוח, אמנם הפרש בין השערות ובין האברים הוא - שהאברים הן הנה מחוברים אל הראש, שאם יחתכו את היד או הרגל יכאב לו במוח מאד, והיינו לפי שחיותם נמשך מהמוח ממש, וכמשל השפעת השכל במדות. אבל את השערות יכולים להפריד מעל המוח בלי שירגיש ויכאב לו כלל וכלל.

והסיבה להבדל זה הוא, לפי שהשערות נמשכים מבחינת מותרי מוחין, דהיינו פסולת המוח, וממנו הוא שיוצא ונמשך השערות כו'.

וכך הוא למעלה בבחינת אברהם, יש ב' מיני השפעות, ההשפעה הנמשכת ממנו בקדושה למלאכים ונשמות, כמו מלאך מיכאל שעומד מששת ימי בראשית באהבה תמיד להוי', וכן נשמות שמקבלים אהבה מבחינת אהבה וחסד דאצילות, והשפעה זו הוא כענין השפעת חיות המוח לכל האברים, שהם מחוברים זה לזה ממש כנ"ל.

אמנם ההשפעה הנמשכת ממנו באומות להיות מהם גרים, הוא כמשל

אחריות נכסים - יחוד תדיר

ומה שנקרא שמים וארץ נכסים שיש להם אחריות, הוא דהנה יש למעלה ב' אופני יחודים, האחד הוא יחוד תמידי להמשיך חיות לעולמות, והיא המשכה חיצונית לחדש מעשה בראשית כמו שאומרים ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, מה שאין כן המשכה פנימית היא רק לפרקים, כי יחוד פנימי נמשך רק כשיש התעוררות מלמטה מצד הנבראים.

ולכן נקראים שמים וארץ נכסים שיש להם אחריות, לפי שהמשכת החיות לשמים וארץ היא המשכה תמידית שאין לה הפסק כלל, שאם היה נפסק ח"ו כרגע המשכה זו, היו העולמות בטלים והיו כלא היו ממש.

(על פי מאמרי הצמח צדק תרט"ו ע' קמא ואילך)

כל ענייני עם ישראל נעשים על ידי משה רבינו

כל שהראהו הקב"ה למשה הייב במעשר (ט, א)

ר"ל דהוא קידש צרכיה שלו האויר, ועיין סוטה דף ט' ע"א דל"א שלטו שנהאיהם נמעשי ידיהם, ולכן נשאר קדוש לעולם דאין זו כיבוש (פנת פענח הלכות תרומות פ"א ה"ה)

הטעם שהוצרך משה רבינו דוקא לראות "את כל הארץ" ובכך לפעול את ה"קידוש" הוא משום שכל הענינים הקשורים לעצם מציאותם של ישראל, נעשו ונפעלו על ידי משה רבינו. וכמו מצינו בנוגע לתורה - ש"משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו", ו"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני". וכפתגם הידוע ש"לא יהיה עוד הפעם מתן תורה", שכן גם מה שמשיח ילמד את ישראל (בלשון רש"י בתחילת שיר השירים) "סוד טעמיה ומסתר צפונותיה" של התורה, ויתירה מזו (בלשון המדרש) "תורה חדשה מאתי תצא", הנה כל זה ניתן כבר במתן תורה על ידי משה רבינו, אלא שמשיח יגלה זאת.

ועל דרך זה אנו מוצאים בנוגע לגאולת ישראל, שאפילו הגאולה העתידה קשורה למשה רבינו, ולכן נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" - כי עם היות הגאולה העתידה גאולה גדולה יותר מגאולת מצרים, הרי גאולת מצרים היא השורש ונתינת הכח לגאולה העתידה.

ולפיכך גם ירושת הארץ - בהיותה ענין עיקרי במציאות עם ישראל (נוסף להיותה דבר עיקרי בקיום התורה ומצוות, אשר כמה וכמה מהן תלויות בארץ) - הרי היא תלויה בפעולת משה רבינו. ולכן, אע"פ ש"שמה לא תעבור", אבל (לכל הפחות) היה צריך להתקיים "הראיתך בעיניך".

(ע"פ אוצר לקוטי שיחות ח"ד, שיחה ב לפרשת מטות)

השמחה שתתגלה מתוך אבלות החורבן

וכל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה (ג, ב)

תשעה באב חל ביום א' דפסח, כי גם האבל והשחחה של חורבן בית המקדש שהוא תוקף הדין, עם כל זה מלוכש בו חסד, כמו אב המכה את בנו לטובתו. ובכלות הדין, יתגלה לעתיד לבא האהבה והחסד, שגדול יותר מן החסד שבחסד, כי החסד שבגבורה יש בו תוקף יותר.

וזהו שכל מי שמתאבל על הקב"ה משמחו, שאחר הדין שממנו נמשך האבלות, על ידי שמקבל זה הדין ונותן לבו לשוב אל ה' - מתגלה החסד. וזהו שהקב"ה משמחו כו'.

(אור התורה נ"ך ח"ב ע' א'קב - בשם המגיד ממעזריטש)

השפעת המוח בשערות שמכל מקום הרי הם נפרדים ממנו, לפי שהמשכתם הוא מפסולת של המוח לבד, ומפסולת החסד עליון בלבד הוא שנמשך באומות בשרים של אומות העולם שר של אדום שר של בבל כו', שמכל אחד ואחד מהם נעשים גרים כידוע, ואינם בערך ההשפעה הנמשכת ממנו לישראל, כי לישראל הוא אב באמת, כמשל האברים שמקבלים מהמוח כנ"ל, מה שאין כן לאומות העולם אינו אב אמיתי מצד עצמו, רק שהוא ית' נתנו לאב, שהגר שמתגייר אינו זרעו ממש כמו הישראל.

ניקת החיצונים מהשערות

והנה בהשפעה דבחינת שערות הנ"ל במשל באדם התחתון, נמצא בה עוד פסולת גמור המתהווה מהמותרות והפסולת של האור והחיות שנמשך בגומות שבשערות, והוא כמו שאנו רואים בשערות שנמצא בהם כינים, וידוע שהתהוות הכינים בא מן הפסולת שבזיעה היוצא מן הגומות שבשערות, ונדבקים שם בכל פסולת הנדבק.

והדמיון ומשל למעלה הוא שבשפע ממותרי מוחין דאברהם העליון שנמשך להיות מזה בחינת אב המון גוים לגייר גוים הרבה כנ"ל הנה יש בזה גם כן הפסולת הרע דאומות העולם גם לאחר שנתגיירו, כמו מדת אכזריות שהיה בנתינים שדוד גזר עליהם שלא יבאו בקהל מפני שבקשו לנקום מבני שאול שאין זה ממדת בני ישראל שהם רחמים בני רחמים כו', ואע"פ שהנתינים גיירי צדק היו בימי יהושע. ולזה הטעם אמרו רז"ל קשים גרים לישראל כספחת כו', כי נמשלו לבחינת הפסולת הנדבק כמו ספחת וכל נגע וצרעת שבא מצד פסולת וכמו שכתוב ונספחו על בית יעקב כו'.

וזהו דשרה מעיינא ליה ברישיה במזייה דאברהם כו', היינו להוציא הכינים מהשערות שבראש, ולברר בנשמות הגרים להיות נשמות טובים ולהפריד מהם הפסולת שבנשמות הגרים שלא יהיו כספחת.

והנה לפי זה נמצא שעל אף ששרה היתה רק בחינת מקבל מאברהם, מכל מקום היתה במעלה יותר גבוהה מאברהם, שלכן דוקא בכוחה למנוע את היניקה שיכולה להיות מאברהם. ובאמת מצינו שאמר הכתוב "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", והוא כענין מה שאמרה "גרש האמה הזאת ואת בנה", דאף שאברהם ביקש עבורו "לו ישמעאל יחי לפניך", אבל שרה גדולה בנביאות היתה, וידעה שיצא לתרבות רעה ולא יהיו גרים מבניו כלל, ודבר זה נעלם מאברהם, ודוקא שרה יכולה היתה להבדיל ישמעאל מיצחק, והן אמת שפירש"י דשרה גדולה בנביאות היתה, אך היא גופא קשיא איך יתכן זה.

אצל האבות הוא מעין דלעתיד

אלא הטעם לזה הוא כי שרשה של שרה היא בבחינת הכתר, כמבואר בזהר על הפסוק ויהיו חיי שרה מאה שנה וכו', דמספר מאה הוא בכתה, שכל ספירה כלולה מיו"ד (ועשרים הוא חכמה ובניה הכלולים מעשר, ושבע שנים הוא ז' מדות), והענין הוא שבשרה התקיים היעוד דלעתיד דכתיב "אשת חיל עטרת בעלה", שאז המקבל יתעלה לשורשו שלמעלה מהמשפיע, דכעת עולם התיקון מתקן את השבירה שהיתה בעולם התהו, אך לעתיד אחר התיקון, יתעלה עולם התהו לשורשו שלמעלה מהתיקון (כמו שכתוב לפני מלך לבני ישראל). והנה ארז"ל (לעיל סוף פרק השותפין) שלשה הטעמים הקב"ה מעין עולם הבא והן האבות שנאמר בהן בכל מכל כל, ולכן אצל אברהם ושרה היה מעין דלעתיד שהמקבל יתעלה למעלה מהמשפיע, בבחינת אשת חיל עטרת בעלה.

ולכן אברהם קא גני בכנפי דשרה, ופירש רשב"ם כנפי - בין זרועותיה, כמו ב' זרועות, חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא, להיות ימין דוחה ושמאל מקרבת את הגרים כנ"ל, והנה עכשיו קודם הביור, הרי בחינת המלכות עומדת בין חסד וגבורה של המשפיע, כמאמר ימינא ושמאלא ובינייהו כלה, וכמו כל חיבוק דכר ונוקבא כמו שכתוב וימינו תחבוקני. אך לאחר הביור נהפוך הוא, דבחינת כלה היא למעלה מהמשפיע כנ"ל, וחב"ד דדכורא הוא מקבל מבחי' חו"ג דנוקבא, ולכן אברהם קא גני בכנפי דשרה כנ"ל.

(על פי מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"א ע' קע ואילך. תורת חיים ריש פרשת חיי שרה. אור התורה בראשית ח"א קיט, ב ואילך)

ניצוצות מתורת אשכולות

מסגרת דלה זו אינה הבימה המתאימה לעומק ורוחב תורתו של הגאון המקובל רבי לוי יצחק זצ"ל, אך פטור בלא כלום אי אפשר. אי לזאת ליקטנו איאלו שביבים מספריו, כדי להשביע את עין קוראינו ולמשוך את לבם למשנתו

המפגש של יעקב ועשו

כאשר יעקב אבינו נפגש עם עשו אחיו, מספרת התורה: "וישחחו ארצה שבע פעמים, עד גשתו עד אחיו".

מהו תוכן שבע ההשתחוואות הללו של יעקב?

יצחק אבינו, אביהם של יעקב ועשו, שמו "יצחק" - בגימטריה 208. מספר זה שווה לשמונה פעמים שם "הוי-ה" - 26 כפול 8 = 208.

שמונה פעמים הוי-ה אלו קשורות ליעקב ועשו בחלוקה הבאה: "יעקב", שהגימטריה שלו 182, שווה לשבע פעמים שם "הוי-ה" - 26 כפול 7 = 182, ואילו פעם אחת שם "הוי-ה" קשורה לעשו, ובשל שם הוי-ה זה יש לו קשר של אח וחבור עם יעקב.

היתרה שיש ב"עשו" על שם "הוי-ה", היא 350 (הגימטריה של "עשו" היא 376, ואילו שם "הוי-ה" עולה 26), וזו הגימטריה של שבע פעמים "טמא" - 50.50 כפול 7 = 350.

כידוע, "עשו" הוא ה"לעומת זה" של "יעקב". ויעקב, כאמור, יש בו שבע פעמים "הוי-ה", ולנגדו ניצב עשו שיש בו פעם אחת בלבד "הוי-ה", ועוד שבע פעמים "טמא" שביניהם התעוררה שנאתו ליעקב.

על יסוד הבנה זו מבאר רבי לוי יצחק את שבע ההשתחוואות של יעקב:

באמצעות פעולתה הרוחנית של כל השתחוואה הסיר יעקב "טמא" אחד מעשו, כך שעל ידי שבע ההשתחוואות הוא הסיר את כל שבע ה"טמא" ונשאר בעשו רק שם הוי-ה המסמל את החיבור והיותו "אח" ליעקב, ומשום כך מיד התעוררו רחמיו וחיבתו של עשו והוא חיבק ונישק אותו.

זה עומק לשון הפסוק "וישחחו ארצה שבע פעמים", והתוצאה היתה "עד גשתו עד אחיו" - התגלה ה"אח" שבעשו, ולכן ההמשך המיידית היה "וירץ עשו לקראתו ויחבקו וגו'".

הבנה זו היא סוד דברי הגמרא במסכת עבודה זרה (ח, ב) המספרת אודות שלושים ושתיים המלחמות שהרומאים ערכו מול היוונים ולא יכלו להם, עד שהרומאים ערכו שותפות עם היהודים, ושותפות זו נמשכה עשרים ושש שנה.

פירושו: החיבור בין הרומאים, צאצאי עשו, לעם ישראל, בני יעקב, היה עשרים ושש שנה, כי ה"אחווה" המשותפת היא בשל "הוי-ה" האחד שישנו בעשו, שהוא בגימטריה 26.

(תורת לוי יצחק, עמ' ריד)

בידך אפקיד רוחי

בכל לילה אנו אומרים לפני השינה את הפסוק "בידך אפקיד רוחי", ומובא בכתבי הארז"ל שראשי התיבות של מילים אלו הם: "באר".

יש לבאר שבמילים אלו מצוי רמז ללילה בו יעקב אבינו שכב במקום המקדש, "וישכב במקום ההוא", בהיותו בדרכו לחרן, שם ליד ה"באר" פגש את רחל, וכתוצאה מכך נשא את לאה ורחל.

בלילה הזה יעקב חלם "והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", וכאשר כותבים את אותיות המילה "סלם", ס' ל' ס' ב"מילוי" (עם האותיות ה"ממלאות" את אותיות המילה): סמ"ך, למ"ד, מ"ם - הגימטריה היא: סמ"ך 120, למ"ד 74, מ"ם 80 = יחד 274, וזו הגימטריה של השמות "לאה" 36, "רחל" 238 = ביחד 274.

ויש להוסיף רמז מיוחד: על הפסוק "וישכב במקום ההוא" אומרים חז"ל: "כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב. כאן שכב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב".

ודבר זה מרומז בפסוק "בידך אפקיד רוחי": המילה "ידך" היא שילוב של "יד" ושל "ך". ואם כן, בכל אותן "יד" שנה שיעקב היה בבית עבר לא שכב, וכן בכל "ך" שנותרו בבית לבן לא שכב; אבל "בידך" - בתוך ה"ידך", בין ה"יד" ל"ך", בלילה ששכב במקום המקדש, הוא הפקיד את רוחו ביד הקב"ה. בלילה שבו "וישכב במקום ההוא", בלילה הזה - "בידך, אפקיד רוחי".

זו לשונו: "הנה בתוך ידך הזה ישן יעקב, ששינה הוא בתוך היד שלמעלה כמו שכתוב בידך אפקיד רוחי, היינו בין י"ד וכ', מקודם לא ישן וכ' אחו כן לא ישן, ובין י"ד לכ' ישן, ועל ידי זה נעשה הבאר ראשי תיבות בידך אפקיד רוחי".

(לקוטי לוי יצחק - אגרות קודש, עמ' שלא)

ובדידות. מלבד זאת, היו הם צריכים ליצור יש מאין כל דבר לו הם נזקקו, ממים ועד קמח, מיטות וכלי מאכל.

ואם לחם אין להשיג, מי מדבר על מכשירי כתיבה כדפים ועפרונות.

אולם מסירת נפשה של הרבנית לבעלה לא ידעה גבולות, וכידועה עד כמה דברי התורה וכתובת החידושים שעלו כל העת במוחו הנובע יקרים הם לו, לא פחות מכזית לחם ואולי אף יותר מכך, ליקטה היא עשבים שונים, הרתיחה אותם במים ויצרה מהם בכוחות עצמה דיו, למען יוכל בעלה להעלות את הגיונות מוחו על הכתב בתמציתיות רבה, על שולי דפי ספר הזוהר וספר התניא שהביאה איתה הרבנית עבורו מביתם.

בשל פס' ייצור' ייחודי זה לדיו, חידושי שנכתבו בשולי גיליונות ספריו אלה הינם בצבעים שונים - אדום, ירוק, כחול ועוד, בהתאם לעשבים והחומרים שהיו זמינים תחת ידי הרבנית באותה עת.

כנזכר לעיל, כעבור שנים רבות, כאשר ספרים אלו נגאלו והגיעו לבנו, הרבי זי"ע, מסר אותם לעריכה והדפסה, ומני אז בכל התועדויות יום שבת-קודש עם חסידיו היה מבאר קטע מביאורי אביו על הזוהר לפרשת השבוע, כשהוא מוסיף עליהם מדיליה ומפיק מהדברים העמוקים, כדרכו הקודש, הוראה בעבודת האדם לקונו בחיי היום-יום.

נר אֵלֵהִים שָׂרָם יִבְכֶּה

מסירות נפש עד אחרית ימים

עם תום ריצוי תקופת גלותו, הצליחו מכריו ומיודעיו של רבי לוי יצחק שהתגוררו בימים ההם בעיר הבירה הקזחית, אלמא-אטא, להביאו ממקום גלותו אל עיר הבירה.

גופו היה שבור ורצוץ. החקירות והעינויים שסבל במאסרו, הגלות המרה וקשיי הקיום השגרתיים נתנו בו את אותותיהם, ואם לא די בכל אלה - המחלה האיומה קיננה בו ואכלה מבשרו ללא רחם. לימים, כאשר רעייתו הרבנית הביאה עמה לארצות הברית תמונה ממנו מתקופה זו, התבונן בה בנם, הרבי, ולא זיהה את דמות אביו. עד כדי כך השתנה מראהו לרעה. בשל כך כתב בגב התמונה "אאז"ל?" [=אדוני אבי זכרונו לברכה?] כאומר, וזהו אבי ז"ל...?

בעיר הבירה הייתה לרבי לוי יצחק מעט רווחה. שוב חזר הוא לחיות בין יהודים מאחיו, וכך, למרות מצבו הבריאותי הירוד ועל אף שידע שהוא עודנו נמצא תחת מעקב מתמיד של השלטונות, החל שוב לומר דברי תורה ברבים, לחזק ולעודד את רוחם השפופה של היהודים המקומיים, וקרא להם לשמור על קיום התורה והמצוות ללא פשרות.

מספר חודשים מועט שהה רבי לוי יצחק בעיר - מסוף חודש ניסן ועד ליום כ' מנחם-אב - אז השיב את נשמתו הטהורה ליצורה, כשהוא נשמן בגולה.

מקובל היה בין החסידים ברוסיה של אותם הימים, כי הרוצה לצאת מגבולות מסך הברזל ומתפלל על קברו של רבי לוי יצחק, בקשתו נענית. בשנים האחרונות, מקום מנוחתו הפך לכתובת גם לרבים מעבר לים, הבאים ממרחקים לפקוד את ציונו של צדיק, ללמוד מתורתו ולדבוק בדמות הפלאים בעלת מסירות הנפש, בפרט ביום ההילולא קדישא, ומעתירים לפעול פעולת ישועה ורחמים. ■